דער נסתּר

העכער פֿון דער ערד

ווארשע : פ״ג פּראָגרעס 1910

אינהאַלט.

1 דער קדמון.

2 גאָט און זיין טעות.

3 מעריב.

4 די ערשטע טאָג און נאַכט נאָך מעשה=בראשית.

דער קדמון.

(פֿון ספר יצירה)

I

בראשית — צום אַלעם ערשטען — קיין אָנהויב, קיין ערשט'ס, קיין סך און קיין איינס, קיין גאַנץ און קיין טייל, קיין רעיון און קיין מאמר.

בראשית — צום אַלעם ערשטען — קיין אמת, קיין לעגענדע, קיין דמיון קיין חלום, קיין שלאָף ניט אפילו.

בראשית — צום אַלעם ערשטען — קיין צאָהל, קיין וואָג און מאָס, קיין צייט און אָרט, קיין פאַרב, קיין קול, קיין שטילקייט ניט אפילו.

בראשית — צום אַלעם ערשטען — קיין זאַך, קיין עפּעס, קיין לעבען, קיין שטערבען, קיין וועלען, קיין ציטלען, נירוואַנאַ נישט אפילו.

און בראשית? צום אַלעם ערשטען איז דער סוף דעם אָנהויב נמאס געוואָרען... און מיט נאָך נישט קיין אָנגעהויבענעם, אוננאַטיר=ליכען בחור=כח, האָט דער אָנהויב דעם סוף פֿון מויל אַרויסגעשפּיגען; באַר איידער דער אָנהויב האָט זיך דאָס מויל פֿערמאַכען געריהרט, האָט דער סוף — בלייך=שנעל, ווי מיט געוואַלד=אויסגעצויגענעם און שרעקליך=געשפּאַנטען רעדעל=שטאָהל, זיך מיט אַמאָל אַ שרעקליכען ריס אין פליה געטהון און דעם אָנהויב צוריק אין מויל אַריין — און מיט פּענט איהם דעם גאָרגעל פֿערשטיקט... און פֿון דעם שנעלען און מעכטיגען דורכפליה פֿון דעם סוף=און אָנהויב=רעדעל איז די אייביגע לעגענדע בעשאַפֿען געוואָרען.

און . . . אז די לעגענדע האט די אויגען געעפענט, האט זי שוין געטראפען דעם קדמון אויפ׳ן גרויסען אוראורא̈לטען גרונד=שטיין (אבן השתיה) ליגען.

און דורות און צייטען, אהן ראיה און אהן שמיעה און נישט געזעהענע און נישט געהערטע, זענען זייענדיג נישט געווארען, פון נישט געווארען, צו נישט געווארען און נישט אנהויבענדיג זיך, געענדיגט.

און דורות אהן צאהל, און כח אהן מאס, אהן זיך אליין און אהן א שאטען, נישט זיך אליין, נישט גארנישט וויסענדיג, — זענען אין זיך אליין און אין אייגענער אונוויסענהייט פערזונקען.

און אויפ׳ן גרויסען אוראלטען גרונד=שטיין איז דער קדמון שוין גע=האט געלעגען, נאר אומגעדאכט, נאר אומגעטראכט, נאך אהן עפעס, נאך אהן שום זאך, אהן זיך אליין נאך אפילו — זיך נאך נישט האבענדיג, זיך נישט פערמאגענדיג, — ער=דער גרונד=שטיין=נישט=ער, נישט=ער=ער=דער גרונד=שטיין, ווארום ער און אלעם אויסער=ער איז נאך דאמאלס ער געוועזען.

II

און קיין טאג איז געוועזען, קיין נאכט איז געווארען, קיין זונען זענען נישט אויפגעגאנגען, קיין זונען זענען נישט פערגאנגען — און דאך איז עפעס פאראויס און אריבער געגאנגען: — ווי פון א לאנגען און ווייטען—ווייטען שלאף, פאמעליך—פאמעליך, וואך ווערענדיג און רוהיג—רוהיג צו זיך קומענדיג; ווי פון א ווייטער — ווייטער שלאף=הויך, פון דער סאמע הויך, גרינג און פאמעליך דורכ׳ן אייגענעם אטעם אראבלאזענדיג זיך און זי אונטער זיך לאזענדיג,—אזוי האט דער קדמון פון זיין פריהערדיגער, ווייטער און אונוויסענדער הויך ווי אין זיין היימישעם, אייגענם און וויסיגעם איצטער אראבנידערן זיך דערפיהלט.

פערהוילען, ווי מוזיק, וואס קומט פון ווייט — ווייט, און פער=הוילען געהט דורך און ווייטער ערגעץ לאזט זיך — שטיל, ווי די שטיל=

קייט פון דעם הימעל אין מיטען דער נאכט, — און צופרידען, ווי בשעת׳ן אנהויב פון עפעס א ליעב=צופרידענע=זאך געוואהר ווערענדיג, — אזוי צופרידען, שטיל און פערהוילען האט דער קדמון צו זיך אליין, צו זיין גרויסען אנהויב זיך אראבלאזען געפיהלט. פאמעליך — פאמעליך, נידריגער און שטילער, שטילער און נידריגער — און שוין . . . דער גרונד=שטיין האט זיך ווי עפעס אין אנ׳ארט בעגעגענט, דאכט זיך אב=געשטעלט און רוהען געבליבען . . . און אויפ׳ן גרונד=שטיין גערוהט האט דער קדמון און אין קדמון דאס הארץ זיינס . . . שטיל און רוהיג, שטילער און רוהיגער, אטעם איין, אטעם אויס, זיך אין זיך, זיך ביי זיך און מעהר גארנישט.

און קיין טאג איז געוועזען, קיין נאכט איז געווארען, קיין זון האט געשיינט, קיין זון איז נישט אונטערגעגאנגען—און דאך איז עפעס אלץ ווייטער פאראויס און אריבער געגאנגען: — דער שטילער און רוהיגער אטעם פון קדמונ׳ס הארץ האט עפעס איינמאל ווי אויף עפעס א פרעמדעס און שווערעס זיך אנגעשלאגען. ווי אין א זייט האט זיך דער אטעם אוועק=געשטעלט און דאס פרעמדע שווערע איבערווארטען און דאס בעטראכטען געוואלט, נור טיעף אין הארצען אונטען, איז זיך געלאסען און מיט צייט דאס פרעמדע געלעגען און פון דארט אויפ׳ן אטעם ארויסגעקוקט א ווילע . . . א צווייטע . . . א דריטע . . . און דער אטעם האט ברייט דאס הארץ צוגומען און פול און שווער פון דער טיעף ארויפגע=אטעמט. דאס פרעמדע האט, ווי אויף גארנישט קוקענדיג, פערזיכערט, ווי צו זיך, פעסט אין הארץ זיך ארויפגערוקט. נאך א אטעם . . . און דאס פרעמדע שווערע איז בר=מיצר געווארען — דעם גאנצען חלל דארט פערנומען און דעם אטעם שוין קוים אויף דורכגעהן אנ׳ארט געלאזט . . .

און דערפיהלט האט דעם קדמונ׳ס הארץ אין זיך עפעס א אומרו=היגם, ווי פון זיך אליין א גענומענם, זיך אליין א פרעמדם און נישט פערשטענדיגם . . . עפעס א אומרוהיגם און נישט צופרידענס, וואס עפעס קומט דעם און ווייסט נישט וואס, וואס וויל, דאכט זיך, גארנישט און מאהנט דאך, וואס פיהלט זיך פאר זיך אליין ווי אי שולדיג, אי גערעכט . . .

און צו זיך אליין האט זיך דעם קדמון'ס הארץ גענומען, זיך דערגעהן און דערוויסען געוואלט, זיך ערקענען און פערשטעהן. און דרעהען ארום זיך אליין האט דעם קדמון'ס הארץ זיך גענומען, ווי נאך דעם איינגענעם עק זיך דרעהען, איהם נאכלויפען, נאך איהם זיך יאגען און איהם חאפען געוואלט. געדרעהט זיך, געלאפען — גיך און בייז, גיכער, בייזער — אין דער זייט געלאפען, אויף יענער געפרובט — און... גארנישט: ס'האט קיין אנהויב נישט דערגרייכט און קיין עק נישט דערגאנגען. ביי זיך אליין איז דעם קדמון'ס הארץ געבליבען, ביי זיך אליין און ביי דער אייגענער אהנמעכטיגקייט.

דערשראקען, אבגעשטעלט און ארומגעקוקט האט זיך דעם קדמון'ס הארץ: וואס איז דא? מיט אויסגעגלאצטע אויגען פאר וואונדער, שרעק און נישט וויסען האט ער א קוק און טראכט געטהון: וואס איז דא געשעהען? וואס האב איך געוואלט און וואס האב איך נישט דערגרייכט? נאך וואס האב זיך געיאגט און פאר וואס האב נישט געחאפט? פון דאמאלס אן האט שוין דעם קדמון'ס הארץ פון קיין רוה נישט געוואוסט: אבגעלאזט א ווייליע, פלעגט זיך ווייטער צו דעם דאס אומרוהיגע אונטערגנב'ענען, עפעס דערקוטשען, און עפעס דערמאהנען דאס גענומען, צורייצען און בייז מאכען און — גארנישט... ווייטער אבגעלאזט און נאך אמאל געקומען און אזוי שוין כסדר, כסדר.

און א פערקלעמטע און פערביסענע בייזקייט האט די[illegible] קדמון'ס הארץ בייסען, סמאקען און צופען גענומען. שרעקליכער כע[illegible] און אומגעהויערער פערדראס האבען אין דעם קדמון'ס הארץ אויפגע[illegible]רמט און אנ'אויסגאנג געזוכט. געזוכט און געשטורמט, געשטורמט [illegible] געזוכט און נישט געפונען, און שטיקער האט דאס פון זיך אליין [illegible]נומען, שטיקער פון זיך אליין געריסען און זיך אליין ביז בלוט געביסען — ס'האט גארנישט נישט דערגרייכט, ס'איז צו גארנישט נישט געקומען.

און ווי א ווינטעל פאר א ספק-שטורם, וואס פריהער שטיל און אונבעמערקט פון דער ערד וואקסט אויס, שטום און שטיל הויבט זיך פארפלען אן און אומרוהיג און געשווינד פון איין ארט אויפ'ן אנדערען טראגט זיך, שפעטער, ווי פון וועהטאג, הויבט די ערד אונטער זיך אן רייסען, קארטשעט זיך, שרעקט און שרעקט זיך, שרעקט זיך און שרעקט און דערנאך צו פערשלאסענע טיר און טויער שלאגט זיך צו, הויבט זיך אויף זיי דראפען אן, איבערגעשראקען צו זיי טוליעט זיך,

טרייסעלט זיי און ווייסט אליין נישט, צי אונטער טיר און טויער זיך פאר שטורם בעהאלטען, צי טיר און טויער פאר שטורם עפענען, — אזוי פלעגט דאס אומרוהיגע צום קדמון'ס הארץ-טיר זיך צושלאגען, אין איהר זיך קלאפען גענומען, זיך צו איהר טוליען, זיך אויף איהר דראפען, שרעקען און אנזאגען, בעטען, אנפרעגען...

מיט פערקלעמטען הארץ-וועהטאג, מיט וועהטאגליכע קארטשענישען און אהנמעכטיג, ווי הענד און פים אבלאזען, פלעגט דעם קדמון'ס הארץ פאר דעם אומרוהיגען ווי מיט'ן פנים צו דער ערד פאלען און מיט הערצליכע און ביטערע טרעהרען פאר דעם וויינען און זיך בעטען: — וואס ווילסטו? וואס ווילסטו פון זיך און פון מיר? העלפען דיר? — מיט וואס? אז כ'בין אליין נישט געהאלפען... דיך דיר קלאר מאכען? אז כ'בין זיך אליין נישט קלאר... זאגען דיר, ווער דו ביזט? אז איך ווייס ניט, ווער איך בין... עפעס זאגען דיר? נאר וואס? אז איך ווייס אליין גארנישט... איך בין עלענד ווי דו, אונפערשטענדיג און אונבעהאלפען ווי דו — טא וואס ווילסטו פון מיר? נו, נעהם, בייס מיך, רייס מיך...

און ס'פלעגט בשעת מעשה דאס אומרוהיגע גלייך אין די אויגען דעם הארצען קוקען, קוקען און זעהן, אז ס'האט נעביך דעם גאנצען אמת געזאגט און גארנישט, גארנישט פערלייקענט, און ס'פלעגט דערויף אויך דאס הארץ אויפ'ן אומרוהיגען; אונבעהאלפענע רחמנות קריגען, — ווי זיך אראבלאזען, פלעגען זיי — מאט, אבגעלאזען און אנבעהאלפען, זיך געטריי ארומנעהמען, איינער אויפ'ן צווייטען די הענד ארויפלעגען, און אנטשוויגען ווערען, דערנאך דער אהנמעכטיגקייט און אונבעהאלפענקייט זיך איבערגעבען, פאמעליך — פאמעליך איינשלאפען און מיעד און אויסגעמאטערט אנטשלאפען ווערען.

מיט קורצען אטעם, שווער און שרעקענדיג פלעגט דער שלאף זייערער זיין. פרעמדע און שווערע, ווילדע און שרעקענדיגע חלומות פלעגען צו זיי אינווייניג, אין שלאף זייערען זיך אריינמישען, ביי זיי נישט פרעגענדיג, ווי ביי זיך אין רשות דארט געדרעהט זיך, ווי עפעס געזוכט, ווי נאך עפעס געשנארעט, געדרעהט זיך, געפלאנטעט זיך און גע'חלומ'ט — אהן אנהויב, אהן סוף, אהן אריינגאנג אהן ארויסגאנג, אהן טעם און זינען...

און כסדר אין מיטען שלאף, אין איין און דערזעלבער צייט,

עפעס איין און דיזעלבע זאך — א שרעקענדיגס און א דערשראקענס —
דערשראקען און דאך לייכט , פלעגט זיי מיט אמאל א ריהר און א זאג
טהון : הערט נאר . . . מיט אמאל מיט אימפעט פלעגען זיי זיך א חאפ
טהון , אויפוואכען און , ווי שוין פון צוויי בעזונדערע וועלטען אראבגע=
פאלענע , זיך מיט די אויגען בעגעגענען . . . אויפ'ן הארצען נישט גוט,
פון שלאף נאך מיעד און ווייטער נאך שלאפען וועלען , פערראומערט ,
איינס דעם אנדערן זיך נמאס און דערעסען — פלעגען זיי איינס פונ'ם
אנדערן זיך אבקערעווען און אונטערן ארומער זיך אליין און איינס דאס
אנדערע זיך דערקוטשען אנהויבען , זיך בייזערן , זיך גריזען , אלע מאל
פון איין ארט אויפ'ן אנדערן זיך דרעהען , זיך קערעווען און קיין ארט
זיך נישט געפינען , און געזוכט — און נאך אמאל נישט געפונען , און
ווייטער מיעד אנטשלאפען געווארען — און נאך אמאל אויפגעוואכט .
אזוי צייטען , צייטען לאנג , אזוי יובלות , יובלות=ווייז און כסדר
כסדר . . .

און גרויסע וועלטען אהן לשון , און גרויסע צייטען אהן מעשים ,
פון קיינעם נישט בעמערקטע , פון קיינעם נישט געזעהענע , זענען אזוי
זיך , אהן א שאטען אפילו , פערגאנגען . און דער אייביגער גרונד=שטיין
האט נאך אלץ אין דער אוראלטער , נאך פאר=רוהיגער רוהיגקייט גע=
רוהט . און אויפ'ן גרונד=שטיין גערוהט האט דער קדמון , אין דעם קדמון
דאס הארץ זיינס און אין דעם הארצען — דעם הארצענס אומרוהיגקייט .
ווארום מיעד איז שוין געהאט געווארען דאס אומרוהיגע פון אין זיך און ארום
זיך זיך דרעהען . מיעד , יאוש'דיג און אבגעלאזען האט דאס זיך צו דעם
גרוויען אונבעוועגליכען און אהן=צורה'דיגען , נישט=וויסען זיך איבערגעגענט=
פערט . טומפקייט און אהנמעכטיגקייט האבען דעם אומרוהיגענס אונצופרי=
דענהייט מיט הוילע שפינוועבס=פעדים בעשפינט — טומפקייט , גרויליכקייט
און פוילקייט . . . נאר אין דעם פוילען און גרויען שפינוועבס=פלאנטער
— א שוואכער און קוים=צאנקענדיגער זכרון=אבשיין . . .

און דורות אהן שיעור און צייטען אהן ערך זענען פון נישט געקו=
מען , מיט נישט צו נישט פערגאנגען . ביז . . . ביז דעם קדמון'ס מח
האט זיך אליין אויפ'ן געדאנק גענומען .

און געווען איז דאס אזוי : — איינמאל , — נישט טאג , נישט
נאכט , נישט בין=השמשות איז דאן געווען , — אהן שום טעם און אהן
שום סבה , נאר פלוציים , פון זיך האט דער קדמון מיט זיין מח אינאוי=

נעם א געטליך=פרעהליכען צאפעל און ציטער געטהון : הא! . . .
כ'וויים! . . .

— . . . געווען איז דאס איינער פון די גרויסע צופאל=מאמענטען,
וואס צופעליג דערוויסט מען זיך , צופעליג דערקענט מען זיך , מיט
אמאל צופעליג דערפיהלט מען די גרויסע שרעק פון צופאל . . . דאס איז
געווען איינער פון די מאמענטען , ווען דער שעפפער דאן זיך אליין
אלס אייגענע שעפפונג דערפיהלט זיך ; איינער פון די מאמענטען , ווען
דער שעפפער דאן מיט זיך אליין , מיט זיך אלס אייגענע יצירה , און
מיט זיין גרויסען און הייליגען געדאנק פון יצירה פרעהט זיך , הייליגט
זיך , גרויסט זיך און ליעבט זיך . . . די געטליך=גרויסע און איי=
ביג=שעפפערישע רגע=פרייד האט דאמאלס דער קדמון איבערגעלעבט .
דאס איז דער ערשטער גרויסער יצירה=טראכט געווען .

און . . . אין דער רגע האט דער אייביגער תהו ובהו געזאלט
פארב און געשטאלט אננעהמען , אין דער רגע האט צו די אונצעהליגע און
אונענדליכע נולען געזאלט זיך אנ'איינס צושטעלען , אין דער רגע האט די
ערשטע און גרעסטע וועלט=פאעמא געזאלט איהר אמת'ן ריטם , איהר
דייטליכסטען אויסדרוק קריגען , נאר . . . אינאיינעם , מיט'ן ערשטען
יצירה=טראכט איז דער ספק געבוירען געווארען . . . און ווי נאר די
גרויסע פרייד=רגע איז אריבער , אזוי איז דער ספק פאר'ן קדמון'ס מח
געקומען , זיך קאלט און רוהיג גלייך איהם אנטקעגען אוועקגעשטעלט
און מיט א קאלטען און ציניש'ן שמייכעל ביי איהם א פרעג געטהון :
דו ווייסט ? אנו , פרוב זאגען וואס ? . . .

אט ערשט , נאר=וואס , געהאט , געהאלטען , געדענקט . . . און
אין דער אייגענער רגע און שוין : פערגעסען , נישטא , פערשוואונדען . . .
א צאפעל און ווי א ווארף נאכדעם האט זיך דער קדמון געטהון , נאר —
וואו ? וואס ? ווער ? ווען ?

דער ערשטער שטייפער און שארפער יצירה=טראכט האט זיך אזוי
ווי פון די אייגענע הענד אבגעלאזט , ווי ארויף אויף דעם מח ארויפגע=
שטייגט און דארט זיך צונומען , עפעס נישטיג און שיטער געווארען און
פערשוואונדען .

אבהענגיג , אהן שום אחוזה , אהן עפעס , צומישט און פערטו=
מעלט , האט זיך דעם קדמון'ס מח א סך צייט ארום זיך געקוקט , און די
גאנצע צייט איז זיך ביי א זייט , קאלטבלוטיג און צופרידען , אויף

ווײַנע ליפּען זײַן קאַלטער און צינישער שמײכעל — דער ספק געשטאַנען,
און אַרומגעקוקט האָט זיך דעם קדמונ׳ס מח און געקוקט און געקוקט .
און נישט געוואוסט האָט ער נאָך וואָס ער קוקט , אויף וואָס ער
קוקט אַרוים , נישט געוואוסט ער אפילו , צי קוקט ער גאָר . . .
און נישט געדענקט האָט ער , צי האָט ער עפּעס פערלוירען , צי
האָט ער גאָרנישט געהאַט , צי האָט ער אין עפּעס פערגעסען , צי האָט
ער גאָרנישט געוואוסט . געקוקט האָט ער נישט אין קיין וועלט , נאָר
גלאַט זיך , סתם . . . געקוקט האָט נישט ער , נישט זײַן אויג , נאָר
אַליין די טומפּקייט . . .

און ס׳זענען דורות=כריסים און צײַטען=עקרות , לעבען אָהן אינ=
האַלט און כח אָהן ממשות , אָהן שיעור און אָהן ערך , אָהן געשטאַלט
און אָהן פאָרם זײַענדיג נישט געוואָרען און שטעהענדיג פערגאַנגען ,
ביז . . . ביז דעם קדמונ׳ס מח האָט זיך דערמאָהנט , אַז . . . אַז ער
האָט עפּעס פערגעסען . און ער איז צו זיך געקומען .
און ווײַט — ווײַט איז דאָס פערגעסענע פונ׳ם קדמונ׳ס מח געווען .
דאָך געדאַכט האָט זיך איהם און געפיהלט האָט ער , אַז איין קלײניגקײט ,
איין גאָרנישט , עטוואָס אַנדערש ס׳זאָל זײַן ווי ס׳איז , איין בליץ=מחשבה ,
איין גליקליך רעיונ׳דיל , איין צופעליגער אײַנפאַל — און — די זאַך איז
בײַ איהם און ער איז בײַ זיך .
און געזעהען האָט דער מח דעם קדמונ׳ס , ווי אָהן אַ שיעור וועגען
און שטעגען צו דעם פערגעסענעם פיהרען . און געשטאַנען איז ער , גע=
קוקט און לאַנג געקלערט און בעטראַכט , אויף וואָס פאַר איין וועג זיך
פריהער צו לאָזען . נאָר אַז ער האָט געזעהען , אַז פון אַלע וועגען איז
דער סוף דעם אָנהויב ווײַט און אַלע אָנהויבען מיט אָבשײַ און מיט פחד
אויף דער נישט=הײמישער ווײַטקײט קוקען און צו די מאַמעס=נאָהענטען
טוליען זיך ; אַז ער האָט געזעהען , אַז אַלע וועגען פיהרען ערגעץ , נור
וואוהין ווייסען אַליין נײט , — האָט ער אַ נישט=בעטראַכטען פון זיך
שפּאַן געטהון און אָהן אַ ברירה אויף אײנעם פון די וועגען זיך געטראָ=
פען . . . און ער האָט זיך געהן געלאָזט . . .
ער דעם וועג און דער וועג איהם אומבעקאַנט , פערשײדענע און
זיך=פרעמדע , — האָט ער גלײַך און שטאַר געקוקט און ערגעץ=וואו גע=

גאַנגען און דער וועג האָט שטום געשוויגען און ערגעץ=וואו
געפיהרט . . .
אַ סך , אַ סך אונטער=וועגען האָבען איהם שוין פון אויג פערלוי=
רען , און די זײַטען=וועגען האַלטען איהם נאָך אַלץ אין דער מיט אין זײ=
ערער , און דער פאָר=וועג האַלט נאָך אַלץ אַ שטומען טײַטפינגער , אין דער
ווײַטקײט אויסגעשטרעקט , און שטום און ווײַט ווײַזט אַלץ אָן : ווײַטער . . .
ווײַטער . . .
און נישט אײנמאָל איז איהם שוין אויפ׳ן געדאַנק געקומען , אַז
דאָס אינגאַנצען איז עפּעס אַ שפּיעל , אַנ׳אָנשטעל . . . אַז דאָס האָבען
זיך אַלע צײַטען זײַנע אָבגערעדט , אום פון איהם חוזק צו מאַכען , און אַז
אונטער איהם דער אונטערוועג אונטערווײַליכם פון איהם שפּעט , די
זײַטענוועגען שטיקען זיך , שמײכלען און ווינקען זיך איבער , און דער
ערנסט פון דעם פאָרוועג איז אַ געמאַכטער , אַ פערשטעלטער און נאָר
ביז אַ צײַט — ביז ער וועט איהם איבערגעהן און אונטער זיך איהם
לאָזען . . . נישט אײנמאָל איז איהם אַזאַ געדאַנק אָנגעקומען , נאָר
באַלד האָט ער איהם איבערגעשלאָגען און מיט זײַן האַסטיגען ווײַטער=
גאַנג איהם פערטריבען .
און לאַנג — לאַנג האָט איהם דער וועג פון ווײַט צו ווײַט און
ווײַטער אין ווײַטקײט געפיהרט , ביז ער האָט אַ שײדוועג בעגעגענט .
שטעהן איז דעם קדמונ׳ס מח בײַם עק גרעניץ פון זײַן ערשטען וועג
געבליבען און זיך אַרומקוקען גענומען , — ווײַטער אָהן אַ שיעור וועגען
און שטעגען , — און אויף וואָסערן לאָזט מען זיך ? . . .
און ס׳שטעהען די וועגען , קוקען , זעהען און שווײַגען . אַלע פרײַ ,
אָהן שום שומר=אויג שטעהען אָפען , הפקר און אַליין . יעדערער לאָזט אין
זיך אַרײַן , נאָר רעדט נישט צו : די ברירה בלײַבט בײַ יענעם . . .
זײ אַליין שווײַגען האַרט און קוקען . . . און עס דאַכט זיך , אַז יעדע=
רער פון זײ ווײסט עפּעס יאָ און ווײסט נישט , און ס׳איז בשום אופן
נישט צו זאָגען , צי שפּעטען זײ , צי מײנען זײ ערנסט , צי נאַרען זײ ,
צי זענען זײ אַליין גענאַרט . . . צי פיהרען זײ אויף עפּעס אויסזאָגען ,
צי רופען זײ אויף עפּעס געוואָהר ווערען , צי ווילען זײ עפּעס גוטעס
זאָגען , צי האָבען זײ עפּעס שלעכטעס פערטראַכט — זײ שטעהען נאָר
אָפען , קוקען און שווײַגען . . .
און אַ געדאַנק אַ געזעצטער , אַ רוהיגער , אַנ׳אַלטגעניטער און

געטרייער איז דאן צום קדמונ׳ס מח צוגעגאנגען, איהם לייכט אנגעריהרט און צו איהם א זאג געטהון: פאלג מיך, — קעהר דיך אום: יעדערער פון אט די אלע וועגען צו שיידוועגען פיהרען, יעדער איינציגער פון יענע וועגען צו נייע שיידוועגען פיהרען און אזוי ווייטער און ווייטער און אזוי אהן א סוף און אזוי אהן אנ׳עק, — קעהר דיך אום...

און דעם קדמונ׳ס מח האט זיך צוריק צו זיין איבערגעגאנגענעם וועג שוין עטוואס אויסגעקערעוועט. און געדאכט האט זיך — ער פאלגט: אט דרעהט ער זיך אום און לאזט זיך צוריק געהן, נאר ניין... ער האט אויף צוריקוועגס נאר איין קוק געטהון, ווי זיך ערגעץ דארט א סימן געמאכט, זיך צוריק אויסגעדרעהט און ווייטער אהן א ברירה אויף איינעם פון די וועגען זיך געטראפען... פון ווייט צו ווייט און ווייטער אין ווייטקייט געגאנגען, און ווייטער צו א שיידוועג געקומען. שוין אומגעטראכט, אויף גיך, האט ער אויף צוריקוועגס א בליק געווארפען, זיך נאך אמאל א צווייטען סימן געמאכט און זיך ווייטער אויף א וועג געלאזט, און... נאך אמאל א שיידוועג בעגעגענט.

אבגעשטעלט האט זיך שוין דאס מאל דער מח דעם קדמונ׳ס, און דער אלט־געניטער און געטרייער האט זיך איצט נאך הערציגער און ליעבער ווי פריהער ביי איהם זיך געבעטען: — פאלג מיך — קעהר דיך אום... אונטערגעגעבען האט זיך איצט דער מח: ער האט זיך אומגעקעהרט, די איבערגעלאזענע סמנים האבען איהם פון וועג צו וועג געפיהרט, ביז ער איז שטיל, בגנבה און אומבעמערקט אויפ׳ן ארט, פון וואנען ער איז ארויסגעגאנגען, אנגעקומען. און געזעהען האט דער אנהויב, די היים זיינע, אז ער איז נעביך מיט גארנישט געקומען, און זי האט גארנישט געפרעגט, גארנישט נישט איבערגעפרעגט, זי האט געטריי און שטיל איהם צוגענומען בעדויערט...

און לאנג — לאנג איז אזוי דעם קדמונ׳ס מח אהן ווילען און אהן חשבון אין יאוש געלעגען. געלעגען, אויף גארנישט געווארט, געקוקט, — אויף גארנישט נישט ארויסגעקוקט. אזוי געלעגען, געלעגען, ביז אין איינער פינסטערניש פון זיין נאך־געשלאסענער ראיה פלעגט זיך עפעס א מין ספק־שטערענדיל בעווייזען און טיעף־טיעף דארט און ווייט־ווייט פלעגט זיך עס פאר איהם אלע מאל טיקען און אויפשווימען, לעשען

און אויפהאפען, עפעס ווינקען און מיינען, ערגעץ רופען און ווייזען און שווינדלען און שווינדלען... קאלט און אהן אינטערעס פלעגט דער קדמון אויף דערויף קוקען, קוקען גלאט זיך, קוקען סתם — ס׳פלעגט איהם גישט הארען, ס׳פלעגט איהם נישט אויסמאכען.

נאר דא פלעגט א געדאנק — אליין נישט קיין פעסטער, אליין אין זיך נישט פערזיכערטער — צום קדמונ׳ס מח צוקומען און אליין שוואך, אליין מסופק׳ליך — פלעגט זיך אליין ווי קווינקלענדיג איהם דאך איינריידען: דו ווייסט דען? אפשר... מעגליך אצינד... דו האסט דאך במילא קיין ברירה.

נישט ווי צו איהם גערעדט, אהן אינטערעס און אבגעלאזען, פלעגט דעם קדמונ׳ס מח דאס אויסהערען, נישט פאר דעם, נישט געגען דעם גארנישט ענטפערען, פלעגט פויל און אהנמעכטיג, אונגלויביג און אבגעלאזען זיך אויפהויבען און אין וועג זיך לאזען. אויף א שטיק צייט פערפאלען ווערען און דערנאך. נאך אהנמעכטיגער, פוילער, נאך אונגלויביגער און אבגעלאזענער קוים־קוים שוין צוריק צום אנהויב צו זיינעם זיך צושלעפען, און מיעד, און טעמפ, און שווער אין יאוש אנידערפאלען.

III

און וועלטען־דורות אהן זינען, גאונים־כחות אהן מעשים, גרויסע לעבענס אהן ממשות און לעגענדעס־וועלטען אהן בילדער זענען אזוי זיך איבער׳ן קדמון, איבער זיין טומפקייט און אהנגעפיהל אריבער און פארבייגעגאנגען, ביז... ביז דער קדמון האט איינמאל מיט אמאל דערזעהען און גרינדליך פערשטאנען, אז ביי זיך און אין זיך האט ער פאר זיך גארנישט, אז נישט אין זיך וועט ער זיך געפינען. ער האט גרינדליך פערשטאנען און מיט דער טיעף פון זיין הארצען דערפיהלט, אז ער אליין איז קארג פאר זיך, אז ער אליין געהט זיך איבער, אז ער אליין קען זיין אייגענע מאס נישט זיין און... אז ער און אלעס אויסער ער איז אויסער איהם...

און געוועזען איז דאס אזוי: — איינמאל נאך א שווערען, מיעדען און פערפלאנטערטען טראכטען, נאכדעם ווי מיעדע מחנות אונזיניגע און

טומפּע רעיונות, אײנס דאָס אַנדערע נישט איבערװאַרטענדיג, האָבען אָהן סדר אײנס אויף דאָס אַנדערע זיך געלאָזט, אײנס אין אַנדערן זיך געטשעפּעט, זיך געדרעהט און פֿערפּלאָנטערט און אונזיניג װי אַ װאָרים־פּלאָנטער אײנס אויף׳ן אַנדערן געקראָכען און דעם קדמון דעם מח איבערפֿולט, — פּלוצים און מיט אַמאָל האָט דאַמאָלס דער קדמון זײַן מחשבה אָבגעלאָזט, דעם שוין אָנגעטראַכטען מחשבה־פּלאָנטער אין מח אַלײן געלאָזט און אַלײן, װי אַ פֿרעמדער, װי נישט אין זײַן רשות זאָל דאָס פֿאָרקומען, האָט זיך אין דער זײַט אַװעקגעשטעלט. דער אַלײן איבערגעלאָזענער מחשבה־פּלאָנטער האָט אַ שטיקעל צײַט נאָך, נאָך גאָרנישט װיסענדיג, זיך דאָרט געװוידמעט, געדרעהט זיך און געפּלאָנטערט, נאָר באַלד אַז ער האָט זיך אַרומגעקוקט, אַז עפּעס האָט אויפגעהערט, אַז עפּעס קומט שוין מעהר נישט צו — איז ער אָפּהענדיג שטיל געװאָרען און רוהיג־װאַרטענדיג ליגען געבליבען. און אַזױ, אפילו פֿאַר זיך אַלײן נישט בעמערקט, האָט ער זיך פֿון זיך אויסגעלאָזט.

און דערפֿיהלט האָט אין זיך דער קדמון דאַן עפּעס אַ מין זעלטענע גרינגקײַט, אַזױ װי די װאָג פֿון זיך אַלײן און זיך אַלײן געװאויגען, װי אַ האַרץ אַלײן פֿאַר זיך, װען דאָס איז קײן זאַך און קײן זאַך דעם איז נוגע... און דערפֿיהלט האָט ער, אַז גרינג, אײדעל און נעבעלדיג הױבט זיך דער אײדעלער מהות זײַנער אויף, טהוט זיך אָב פֿון זיך, לאָזט זיך איבער און אין אַ שטילען, קוים־הױבענדיגען געדאַנקען־נעבעל געהט איבער, — הױבט זיך נעבעלדיג, בעװעגט זיך שטיל, נעבעלדיג צושפּרײַט זיך, אַזױ צוגעהט און בלײַבט נישט: — אָהן־אָרטיגער, אָהן־פֿאַרביגער און אָהן־געשטאַלטיגער גאָרנישט, נור אויף דעם גאָרנישט און ערגעץ װײַט־װײַט אויף איהם שטעקט עפּעס, רוהט עפּעס—קוים דאָס אָנצוזעהן, דאָך עפּעס — זײַן בעװאוסטזײַן.

און גערוהט האָט דאַמאָלס אין קדמון אַזאַ שטילקײַט, װאָס די שטילסטע און טיעפסטע נעכט, די אײנזאַמסטע און װײַטע־װײַטע מדבריות און די רײנסטע און הײליגסטע פֿריהמאָרגען־הימלען האָבען פֿון אַזאַ שטילקײַט קײן השגה, האָבען פֿון אַזאַ שטילקײַט אפילו קײן מסורה.

און געפֿיהלט האָט זיך אין דער שטילקײַט, אַז דאָ דאַרף זיך איצט צום ערשטען און לעצטען מאָל אַ ערשט און לעצט װאָרט זאָגען; געפֿיהלט האָט זיך, אַז עפּעס נאָך קײנמאָל נישט־געװעזענעס און אויף אײביג־פֿערפֿאַלענעס דאַרף זיך דאָ איצט אָבטהון.

ס׳איז קײנמאָל שטילקײַט נאָך אַזױ שטיל און טיעף נישט געװעזען; ס׳איז נאָך קײנמאָל שטילקײַט אַזױ אונגעהױער אונענדליך און גרענצלאָז נישט געװעזען — דאָך האָט שטילקײַט נאָך קײנמאָל נישט װי דאַמאָלס זיך אַלײן אַזױ אַרומגענומען און בענומען, דאָך האָט נאָך שטילקײַט קײנמאָל נישט װי דאַמאָלס איהר אײגענע אונגעהױערקײַט ביז די אײגענע װאָרצלענהאָהר אַזױ דורכגעדרונגען און פֿערשטאַנען... טיעף און שאַרף ביז מח־װעהטאָג, גרינדליך און טיעפזיניג ביז אָבגרונד און אונזין האָט זיך די שטילקײַט פֿערשטאַנען דאַמאָלס.

אונענדליך פֿערשטאַנען האָט די שטילקײַט אונענדליכקײַט — נור נישט מעהר; גרענצלאָז־גרענצלאָז בענומען האָט זיך דאַן די שטילקײַט — נור מעהר נישט: מעהר איז נישט געװעזען, מעהר איז זי נישט געװעזען, מעהר האָט נישט געקאָנט זײַן!... געאַרט האָט דאָס דער שטילקײַט און זי האָט נאָך שטײַפֿער דעם מח אָנגעשטרענגט.

און דערפֿיהלט האָט די שטילקײַט, אַז די גרױסע, גרױסע בחירה־רגע דערנעהערט זיך, און — אָדער זי אַלײן דאַרף אין דער זײַט זיך אַװעקשטעלען און דאָס, װאָס געשעהן דאַרף, געשעהן לאָזען און אײביג שטיל בײַ איהר אײביג שטילער מײנונג װעגען דעם בלײַבען, — אָדער — גאָרנישט אויסער זיך נישט אַרױסלאָזען, נאָר גרױס און אײניג בײַ איהר אײגענער גרױס און אײניגקײַט בלײַבען און מיט זיך אַלײן נאָר, מיט איהר אונגעהױערער אײניגקײַט אַזױ אויף אײביג, אײביג שטעהן און שטעהן... און געפֿיהלט האָט די שטילקײַט, אַז אויב אויף נאָך אײן האָהר שטרענגט זי נאָך איהר מח אָן, אַזױ תיכף, אין דער אײגענער רגע, מיט אַמאָל פּלאַצען װעט ער און — מיט איהר גאַנצער אונגעהױערקײַט װעט זיך פֿון איהרע טיעפסטע טיעפענישען אַנ׳־אײביגער משונה־געװאַלדיגער ריטשע אַרױסרײַסען און אײביג װילד און משונה װעט דער אײביגער װילדער און משונה׳דיגער ריטשע מיט אַנ׳־אָפּען מױל שטעהן און װילד און אײביג, אײביג און װילד נאָר ריטשען, ריטשען און ריטשען... אײביגער געשרײַ... אײביגער געװאַלד... אײביגע משוגעת... — ... מורא דערפֿאַר האָט די שטילקײַט געקריגען, זי האָט דעם שטײַף אָנגעשטרענגטען מח אָבגעלאָזען און אויף דעם, װאָס געשעהן דאַרף און זאָל, װי שוין בעשטאַנען און שטיל און רוהיג דערױף געװאַרט... — רוהיג, רוהיג און גאָלע רוה... שטיל און שטילער און קדמון׳יש שטיל...

ווי ביי אַ זייט, ווי עמיצען אַנדערש, נישט איהם, זאָל מען דאָ מיינען — איז זיך דער קדמון געלעגען, געוואַרט און אַרויסגעקוקט. און אין איהם געוואַרט האָט די גרויסע, פון קיין שמועה נאָך נישט געהערטע, פון קיין אויער נאָך נישט בעריהרטע, די נאָך פאַר־מעשי־בראשית שטילקייט, גרוים, שטיל און פערהוילען האָט זיך דאָס גרעסטע פערהוילענסטע און שטילסטע דערנעהנט.

ס'איז פון ערגעץ אויסער דעם קדמון צו איהם נאָך אַ שטילע שטילקייט צוגעגאַנגען נאַכטיש שטיל... נאַכט געהיים און נאַכט פערהוילען, נאָר אויך אַזוי ווי שפּעט ביידערנאַכט טיעף אין מח און אין האַרצען — אַ ליעבעס פאָרגעפיהל פון אַ באַלדיגען פריהמאָרגען... דאָס איז די מאַמע פון אַלע שטילקייטען געוועזן, דאָס איז די געטרייסטע פון אַלע שטילקייטען געוועזן, דאָס איז דער ערשטער און געטרייסטער שליח אין ערשטע און גרעסטע שליחות צו דעם ערשטען און אומשולדיגען געבור אַהער געקומען.

און צוגעקומען איז צום קדמון די שטילקייט, האָט זיך ביי זיין קאָפּ אַוועקגעשטעלט און שטיל און געטריי אויף איהם קוקען אָנגעהויבען. מוטערליך־ערנסט, מיט פערלעגטע הענד אויף דעם האַרצען און מיט אַ קוים־קוים שמייכעלע אויף די ליפּען איז די מאַמע־שטילקייט ביים קדמון'ס צוקאָפּענס געשטאַנען און אויף איהם געקוקט און געקוקט.

און וואָס מעהר זי האָט געקוקט אויף איהם, אַלץ מעהר און מעהר האָט מען געזעהן, ווי אויף איהרע וויעס און שטערען געפאַהר־ערנסט און געפאַהר־אומרוהיגקייט וואַקסען און אויף איהרע ליפּען אַנ'איינגעהאַלטענער בטחון־שמייכעל, ווי אויף אַ גוטער בשורה וואָרט און האָפט.

פאָרזיכטיג האָט דער שמייכעל די גאַנצע צייט דעם ערנסט אין די אויגען געקוקט, ווי זיך אָנפרעגענדיג: מעג איך? פאַמעליך־פאַמעליך, נור אַלע מאָל פלעגט זי אַ ביסעלע רשות בעקומען, זי פלעגט זיך ווייטער צושמייכלען און צופרידענער ווערען... ערנסט, ערנסט איז דאָך נאָך די שטילקייט געבליבען, און אונטערן שטילען שלאָף־קוק פון דער שטילקייט איז דער קדמון אַנטדרימעלט געוואָרען... — אייביגע שטילקייט... אייביגע געבור־שטילקייט... אייביגעס שטילשווייגען פון גרעסטען און ערשטען סוד פון ערשטלינגען... די שטילקייט האָט ביי דעם קדמון דעם ערשטען וועה אַרויס־

גערופען: אויפ'ן קדמון'ס פנים האָט זיך די ערשטע מינע בעוויזען... שטיל, שטיל — ס'האָט זיך די צווייטע מינע בעוויזען...

און איבערפולט איז דאַן געוואָרען די שטילקייט מיט אַזאַ הנאה, ווי ביי אַ בראַנדיגער און שרעקליך־געפעהרליכער וואונד, בשעת זי שוין ווייך־ווייך ווערט, זיך עפענען דאַרף, און אָט־אָט הויבט זיך פיהלען אָן, ווי דער ערשטער טראָפּען שוין אַנ'אויסגאַנג זוכט, שפּאַרט זיך, די שפּיצען הויט רייצט שוין און אָט־אָט זיך עפענען דאַרף — אָט־אָט!... און — אַלע שטילקייטען פון אַלע וויסטע און איינזאַמסטע נעכט, פון אַלע וויסטע און ווייט פערוואָרפענע מדבריות, פון אַלע הויכע און ווייטע הימלען, פון אַלע צייטען, ערטער און וועלטען איז דאַן אין דער שטילקייט געוועזן. און — וויפיעל ערנסט שטילקייט ביי זיך אַליין, אין אייגענעם רשות האָט און וויפיעל אייביגער ערנסט ס'איז אין זיין און נישט זיין — אָט דעם אייביגען ערנסט און דאָס גרויסע און אייביגע אחריות פון אַלע געפאַהרען פון אַלע צייטען און דורות, וועלטען און ברואים בשעת לידות און מיתות — האָט דאַן די שטילקייט איבערגעפיהלט און פערשטאַנען און דאָך דאָס אַלעם מיט דער קלאָרסטער און טיעפסטער דעה אויף זיך גענומען. און — אינאיינעם מיט דער דריטער מינע אויפ'ן קדמון'ס פנים — האָבען זיך אין קאָפּ ביים קדמון צוויי אויגען געשפּאָלטען און האָבען מיט איהם און פון איהם אויסער איהם אַ קוק געטהון...

V

צוויי גרויסע, שוואַרצע, ווילדע און טיעפע אויגען — צוויי גרויסע און דערשראָקענע אומשולדען... צוויי גרויסע שרעקליכע זינד... צוויי ווילדע און טיעפע עונשים...

אַליין די אימה — און פול מיט שרעק... פון פינסטערניש פינסטערער און פון פינסטערניש זשעדנער... פון אָבגרונדען טיעפער און נאָך טיעפקייט דאָרשטיגער.

צוויי יונגע, שוואַרצע, ברענענדיגע אויגען — צוויי יונגע שלאַנגען פון אַ בייזען אָבגרונד אין ווילדען וואַסערפאַל געבוירען, דורך אַ ווילדען שטורם אין וויסטער נאַכט גערויבט, דורך אַ וויסטען מדבר אויסגעהונגערט, דערנאָך דורך גיפטיגע שטן־ברוסטען אויסגעזויגען, בייז און דאָרשטיג, מעכטיג ווילד און טיגריש — אָהן קיין שום עול, אָהן קיין מסורה, אָהן אייגענטימער, אָהן אייגענס, אָהן זיך אַליין אפילו...

צוויי יונגע, שוואַרצע, טיִעפע אויגען, — איין עפען, איין בליק, איינער,
איין=און=איינציגער — אַליין אַ ווילדער=ווילדער אָבגרונד און דאָך פאַר
אייביגע=אייביגע אָבגרונדען דאָס ערשטע גרונד=געזעץ; אַליין בלבול,
בלבול און אונזין און . . . דער ערשטער און גרעסטער זין ; אַליין אַ
שרעק, מבולבל און פערלוירען — און פאַר תהו=ובהו — אינהאַלט פאָרם
און אחיזה . . .

און גיך , שטיל און שנעל איז דעם קדמונ'ס ערשטער אויגען=בליק
דורך דעם אונפאָרמיגען און אונענדליכען תהו=ובהו דורכגעפלויגען , ווי
אַ גיכער און שטילער דורכפליה פון אַ שאַרפען מעסער=קלינג אין אַ שטי=
לער טונקעלקייט , מיט אַ שאַרפען און גיכען בליץ=שניט האָט ער בליץ=
שנעל די אונענדליכקייט ווי אויפגעשניטען .

אויף אַזאַ גיכען און גרינגען אויפשניט זיך נישט ריכטענדיג , איז
דער אונענדליכקייט באַלד דערנאָך ווי אַ גרינגער , קיהלער און ליעבער
הנאה=ציטער דורכגעגאַנגען, נאָר פון געשווינדקייט, אומגעריכטקייט און איבער=
ראַשונג האָט זי זיך באַלד עטוואָס ציטערנדיג און פיבריג דערפיהלט : עט=
וואָס קיהלבליך און באַלד היים , אַ קעלט=דורכלויף און באַלד מיט שוויים
בעשלאָגען . . . און איידער דער תהו=ובהו האָט זיך אַ ריהר געטהון ,
וואָס מיט איהם איז געשעהן צו דערזעהן, האָט דער אָרט פונ'ם שניט זיך
שוין אויף צווייען צוטיילט און פון אייביגער אָנגעשטרענגטקייט און אויס=
געצויגענקייט — איצט דורכגעשניטען און פריי געלאָזען , — האָבען זיך
די טיילען מיט אימפעט און ווי זיך אויסגעריסען צוריק אַ לאָז געטהון
און אַראָב , אין די זייטען אַריין איינגעלאָפען .

און געבליבען איז דער אָרט פון אויפשניט דורך און דורך , פונ'ם
אָנהויב קדמונ'ס אויגען ביז'ן דאָרטיגען און דאָמאָלסדיגען מעגליכען סוף
— פאַר'ן קדמונ'ס אויגען=קוק — פריי , ליידיג און אָפען .

אין זיך איינגעשרומפען , בע'רעש'ט , פערטומעלט און פער'חלש'ט
זענען אין ביידע זייטען די תהו=ובהו=אויפשניטען געלעגען און צווישען זיי,
אין מיטען , האָבען צוויי טיעפע , שוואַרצע אויגען געקוקט — אין איין
מאָס, אין איין ריכטונג, שטאַר און גלייך . . . און נישט געוואוסט האָבען
די אויגען , וואָס איז דאָס אַזוינס , וואָס זיי קוקען , וואָס איז דאָס
אַזוינס, אין וואָס זיי קוקען און, בכלל, ציִ קוקען זיי גאָר : נישט געוואוסט

האָבען זיי , ציִ זעהען זיי , ציִ ווערען זיי געזעהען , ציִ זענען זיי די
זעהערס , ציִ דאָס זעהען , ציִ דער קוק . . .

VI

און אָהן שיעור און אָהן ערך דורות נאָך דורות און יובלות נאָך
יובלות , כח אָהן אויסדריק , פאַנטאַזיעס אָהן בילדער און טרוימען אָהן
לעגענדעס , אָהן הימעל און אָהן ערד זענען אַזוי , נישט געזעהענע פאַר'ן
קדמונ'ס אויגען , דורכגעגאַנגען , ביז . . . ביז דער קדמון האָט זיך דער=
וואוסט , ביז דער קדמון האָט דערפיהלט , אַז די אויגען זיינע זענען ,
אַז דאָס , וואָס זיי זעהען , זעהט ער און אַז דאָס זעהט ער מיט
זיי . און דער קדמון האָט , ווי קינדערש שפּיעלענדיג זיך , אַלע
ווילע זיינע אויגען געעפענט און פערמאַכט . פערמאַכט האָט ער די
אויגען און האָט הנאה געהאַט , געעפענט האָט ער זיי און איז צופרידען
געווען .

און דורות=לאַנג אין חלשות איז דער דורכגעשניטענער תהו=ובהו
געלעגען , ביז ער איז צו זיך געקומען . היציג=בראַנדיג און בראַנדיג=
דאָרשטיג זענען זיינע אויפשניטען געווען , ווי נאָך אַ לאַנגען און דויערנ=
דען , טרוקענעם און דאָרשטיגען מיט=בלוט=אָבגעהן . און ס'פלעגט דער
תהו=ובהו די גאַנצע צייט זיין בראַנדיגע היץ אין דעם פרישען שוואַרצען
שרעק פון קדמונ'ס אויגען לעשען און זיין דאָרשט — אין זייער טיעפקייט .
לאַנג=לאַנג , יובלות=יובלות'ווייז און דורות , דורות גאַנצע , ביז . . . ביז ער
האָט זייער פרישקייט אויסגעשעפּט , ביז ער האָט זייער טיעפקייט זיין בראַנד
אָנגעטשעפּעט . און דער תהו=ובהו איז ווייטער אין בראַנדיג=דאָרשטיגען
חלשות אַרייַנגעפאַלען . פערטראָגען איז ער געלעגען און אין בראַנדיגער
גהינום=היץ פון אוקינוס'ען געטרוימט .

היציג און ווי צומישט , פערטריקענט און פער'חלש'ט האָט דער תהו=
ובהו לאַנג=לאַנג נאָך אויפ'ן קדמונ'ס אויגען געקוקט , אויף זיי אַרויסגעקוקט און
פון זיי עפּעס נייעס , פרישם און קיהלם געוואַרט און אַלע מאָל נאָכדעם , ווי זיי
זענען לאַנג פערמאַכט געווען , אַז זיי פלעגען זיך אָנ'עפען טהון , — דערפיה=

לען פלעגט דאס דער תהו=ובהו, שווער פלעגט דעם שווערען און היציגען קאפ אויפהויבען און מיט הייסע דארשטיגע אויגען זיי אנקוקען — קיין טראפען קיהלס, קיין טראפען פרישקייט איז אין זיי ניט געווען. און דער תהו=ובהו פלעגט זיין קראנקען, שווערען קאפ ווייטער אין יאוש אראבלאזען, אזוי א סך, א סך מאל, ביז ער איז אין גאנצען פערחלש'ט און פערטראגען ליגען געבליבען.

און אין דער צייט, קינדערש שפּילענדיג, האט דער קדמון אלע ווײלע זיינע אויגען געעפענט און פערמאכט, ווייטער געעפענט און ווייטער פערמאכט. פערמאכט האט ער זיי — און האט הנאה געהאט, און געעפענט האט ער זיי — און צופרידען געווען.

און די גאנצע צייט איז זיך שטיל ביי א זייט די שטילקייט געלעגען און גלייכגילטיג זיך אויפ'ן קדמון'ס צופרידענהייט געקוקט, געקוקט, ביז ס'איז איהר אומעטיג און נמאס געווארען. נמאס, אומעטיג און קיין אינטערעס. און זי האט פון קדמון דאס פנים אבגעקערעוועט, צו איהם דעם האלז און נאקען אויסגעדרעהט און אין אומעטיגקייט און נמאס'קייט א בייסענדע און בייזע מחשבה פערטראכט. בייז, פערביסען און מיט פערדראס זיך געטראכט און געטראכט. לאנג, לאנג, ביז זי האט זיך איינמאל פלוצים מיט אמאל פון ארט זיך אויפגעכאפט, ווי צו עפעס זיך דערטראכט און אויף עפעס געפאלען. זי האט זיך מיט'ן פנים צום קדמון אויסגעדרעהט, נאך א טראכט געטהון א ווײלע און בעשלאסען און הארט צום קדמון צוגעגאנגען.

פערמאכט זענען דעם קדמון'ס אויגען געווען. ענטשלאסען האט אויף זיי די שטילקייט געווארט. און אז דער קדמון האט זיי אויפגעעפענט, ווי נאר ער האט דער שטילקייט'ס פנים דערזעהן, איהר ערנסט און איהר ענטשלאסענהייט, אזוי באלד פערשטאנען האט ער, אז עפעס וועט דא זיין, אז עפעס דארף דא זיין, אז ס'איז עפעס בייזעס דא פערטראכט. און ער האט די אויגען באלד שליסען געוואלט, נאר דא האט אויף איהם די שטילקייט א הארטען, שטרענגען און בעפוילענדען קוק געטהון: האלט אויף! און מיט לייב און לעבען איז שוין דער קדמון ביים שטילקייט אין רשות געווען: אהנמעכטיג און אונטערגעגעבען האבען שוין זיינע אויגען אין איהרע געקוקט...

און מיט א זייט, פון אונטען ארום נאר, נאר מיט די עקען אויגען, גרויס, שטאלץ און מיט פעראכטונג האט די שטילקייט אויפ'ן קדמון'ס קליינקייט, געפאלענקייט און געמיינעם נכנע=צושטאנד געקוקט. געקוקט מיט א זייט נאר, נאר מיט די עקען אויגען און בשעת קוקען אין מויל ביי דער שטילקייט האט זיך אלץ מעהר שפּייעכץ אנגעקליבען, עס האט זיך געדאכט — אט וועט זי א בזוי=קוק טהון, א שפּיי טהון, זיך גאר אויסקערעווען און אוועקגעהן.

נכנע'דיג האט דער קדמון אויף די שטילקייט געקוקט, ווי גרייט אויף אלעם, אלעם צו מקבל זיין. רחמנות האט אויף איהם די שטילקייט געקריגען. זי האט זיך צו איהם אויסגעקערעוועט, איהר אויגען=קוק פערווייכט און רוהיג און קאלטבלוטיג, ווי נישט איהר אינטערעס, דאך מיט א גוטען און ווארימען טאן פון א גוטער עצה פון א קליגערן און גרעסערן צו א נישט=פערשטאנדיגען און קלענערן, האט צום קדמון אזוי געזאגט: וואס ביסטו צופרידען?...

אומגעלומפּערטער! פאר וואס פרעגסט דיך ניט, וואו ביזטו, ווער ביזטו און וואס ביזטו, נישט! פאר וואס פרעגסט דיך ניט, ווי און ווי אזויער נאך קומסטו אהער? נישט! און וואו איז און וואס איז דיין תכלית?

און אבגעקערעוועט פון קדמון האט זיך די שטילקייט, מיינענדיג: בעטראכט נאר... דער קדמון האט די אויגען פערמאכט און א צייט לאנג, פון גארנישט וויסענדיג און זיך אומשולדיג פיהלענדיג, מיט פערמאכטע אויגען איז ער זיך אזוי געלעגען און אומשולדיג זיך געטראכט, וואס וויל מען פון איהם? וואס האט מען איהם דא געהייסען?..., טראכטען? וואס טראכטען?... און נאך וואס טראכטען?... און בעטראכט האט דער קדמון די גאנצע צייט זיין אומשולד און זיין א'משולד איהם און ביידע זענען שמייכעלדיג און אומשולדיג צו א אומשולדיגען בעשלוס געקומען: ביידע האבען נישט פערשטאנען, וואס דארף מען דא פערשטעהן... און אומשולדיג זיך פיהלענדיג, האט דער קדמון דאך נאר א ביסעל ווי בגנבה די אויגען געעפענט. דערזעהען האט דאס די שטילקייט און באלד אויפ'ן ארט, ביים ערשטען קוק, ווייטער זיינע אויגען געכאפט.

נישט עפענען זיי נישט קענענדיג און יא עפענען זיי מורא האבענדיג, וואלט דער קדמון אזוי מיט אויפדערהעלפטגעעפענטע אויגען געווען געבליבען, ווען נישט די שטילקייט, וואס האט איהרע אויגען צוגענומען

און איהם וויטער אליין געלאזט. מיט פערשלאסענע אויגען, נאר וויטער אהן שום מחשבה איז וויטער דער קדמון געלעגען, געלעגען און . . . פלוציים . . .

און דערפיהלט האט זיך מיט אמאל דער קדמון, ווי איינער וואס האט לאנג=לאנג פאר עפעס מורא געהאט און דערנאך מיט אמאל, אז עס איז א נארישקייט, דערזעהן, וואס ווערט בייז אויף זיך אליין, וואס ס'פערדריסט איהם אויף זיך אליין און זיין אייגענע נארישקייט הויבט אן מוסר זאגען; בייז אויף זיך, אויף זיך זיך וואונדערנדיג, צו זיך אליין גע'טענה'ט און זיך אליין געפרעגט האט דער קדמון:

אומגעלומפערטער! וואס איז דאס אזוינס מיט דיר געווען? וואס האסטו מורא געהאט? פאר ו ו ע מ ע ן האסטו מורא געהאט? און וואס איז דאס אזוינס פאר א מורא?

אומגעלומפערטער! מיט וואס האסטו געזינדיגט? פאר ו ו ע מ ע ן האסטו געזינדיגט! און ו ו א ס איז דאס אזוינס זינד? פאר וואס און פאר וועמען האסטו עס בעדארפט דין וחשבון אבגעבען? —

און גוט און שלעכט צוגלייך, צופרידען און פערדראסיג האט זיך דער קדמון געפיהלט, ס'האט איהם הנאה געטהון, וואס ער איז גערעכט, און פערדראסען האט איהם און בייז איז ער געווען, ווארום ער איז קיינמאל נישט געווען אומגערעכט. ס'האט איהם הנאה געטהון — ער האט זיך ווי פון עפעס אונאנגענעהמעס בעפרייט, און שרעקליך פער=דראסען האט איהם, פאר וואס ער האט זיך ע ר ש ט בעטראכט. און זיך אליין דערקוטשען האט דער קדמון זיך גענומען: פאר וועמען און פאר וואס האסטו עס תירוצים געזוכט? פאר וואס האסטו דען מורא געהאט? און וואס איז דען דיר שלעכט געווען? שרעקליך נישט צופרידען מיט זיך אליין איז דער קדמון געווארען, מיט זיך אליין, מיט זיין אייגענעם גוף, מיט זיין שלעכטען פיהלען=זיך און אונצופרידען און בייז מיט זיין אונצופרידענהייט און בייזקייט. אייננ איז ווי דעם קדמונ'ס גוף פאר זיך אליין און פאר זיין אונצופרידענהייט געווארען און צום ערשטען מאל האט דער קדמון דאן איברים און גליעדער אין זיך דערפיהלט — דעם קדמונ'ס גוף האט דאן צום ערשטען מאל זיך ריהרען אנגעהויבען, און דרעהען האט זיך דער קדמון גענומען — און איז אונצופרידען געווען, בויגען און קארטשען זיך גענומען — זיין פערדראס האט געוואקסען. און געדרעהט זיך, געבויגען, געקארטשעט און דערנאך, מיט אמאל זיך

א ווען=אויף געטהון.

און געבליבען איז דער קדמון אויפ'ן אייביגען גרונד=שטיין זיצען.

און ער האט פאר אימפעט אין שטילקייט פערגעסען.

און לאנג=לאנג האט דער קדמון די שטילקייט נישט געדענקט, ער האט די גאנצע צייט אויף זיינע איברים און גליעדער געקוקט. גע=קוקט, געקוקט און זיי בעטראכט. ער האט, ווי א קינד, זיינע פיס, זיינע הענד אנגענומען, זיי ווי פרעמדע געהאלטען — אמאל פארזיכטיג, אמאל מיט אכשיי, וואונדער און נייגיער און מיט אמאל, גאר פלוציים, ווי זיך פאר זיי דערשראקען, זיי אבגעלאזט און זיך א חאפ געטהון. ער האט אויף די פיס געקוקט, זיינע הענד בעטראכט און צום סוף צום קאפ דערגרייכט, ער האט איהם אנגענומען, געהאלטען, מיט איהם געטראכט, איהם בעטראכט און נישט פערשטאנען.

און נאך זיין קינדערש בעטראכטען זיך, האט דער קדמון קינדערש בעדענקען זיך גענומען. ער האט זיך פערטראכט, פערקוקט און אין קוק זיך פערלוירען . . . לאנג=לאנג, יובלות, יובלות'ווייז און דורות, דורות גאנצע.

VII

און ווי דער קדמון איז זיך אזוי פערטראכט געזעסען, האט זיך איהם עפעס איינמאל פלוציים א דאכט געטהון, ווי עפעס עמיצענס א האנד האט איהם אונטען פאר'ן אקסעל אנגעריהרט, דערנאך ארויפגע=לעגט און — גלייך ווי ער וואלט שוין א געוויסען נאמען געהאט, מיט א געוויסען נאמען הייסען — איהם ביים נאמען א רוף געטהון און א וועק געטהון . . . איבערראשט און מיט אימפעט האט דער קדמון אין דער אייגענער רגע דעם קאפ געוואלט אויסדרעהען און א קוק טהון, נאר תיכף האט ער זיך צוריק א חאפ געטהון און זיך פערהאלטען: האלט אויף!

און נישט געקענט האט דער קדמון יענעמס האנד אויף זיין אקסעל ליידען און ער האט אונצופרידען אנ'אונצופרידענעם קנייטש זיך געגעבען. צוגענומען האט יענער זיין האנד פון קדמונ'ס אקסעל און שמייכלדיג,

צופרידענדיג און פערזיכערט דערווײַל איהם אין האלז און נאַקען געקוקט. געפיהלט האָט דאָס דער קדמון. ער האָט באין ברירה, בײַז, מיט כעס און פערביסען געוואָלט און געטראַכט זיך: ווער קאָן דאָס זײַן? און וואָס וויל ער? מיט אַ זיכערער העזה און מיט אַ קאַלטער און ציניִשער צופרידענהײַט האָט יענער ווײַטער זײַן האַנד אויפ'ן קדמונ'ס אַקסעל אַרויפגעלעגט: קערעוועַ זיך אוים. . . געפיהלט האָט דער קדמון, אַז ער וועט סוף כל סוף אָט דעם אומבעקאַנטען און אין־זיך־פערזיכערטען כח, אָט דעם שטומען, נאָר געזונטען רצון נישט קענען בײַשטעהן, און ער האָט אָהן שום ברירה, שוואַך און אָהן שום ווידערשטאַנד זיך אונטערגעגעבען. און אויסדרעהענדיג האָט דער קדמון האַרט — פנים מיט פנים און אויגען מיט אויגען — מיט מעפיסטאָפעל'ן זיך בעגעגענט. אויף גיך, צוריק עטוואָס אַ נעהם געטהון האָט דער קדמון זײַן פנים פון מעפיסטאָפעל'ן און אויף איהם זײַנע אויגען אָנגעשטעלט.

ערנסט־ערנסט, מיט גרויסע ערנסט־אויגען האָט דער קדמון אין מעפיסטאָפעלס אויגען לאַנג־לאַנג געקוקט, איהם דורכנעהמען, אין איהם אַרײַנדרינגען און איהם פערשטעהן געוואָלט. נור אַזוי ווי אין אַ שפּיגעל מיט די אײַגענע אויגען אויף דעם אײַגענעם מײַן און אויסדרוק פון דעם אײַגענעם קוק קוקענדיג, אַזוי, פונקט דאָס אײַגענע האָבען מעפיסטאָפעלס אויגען אָבגעשפּיגעלט: — ערנסט, ערנסט, גרויסער ערנסט, דורכנעהמען, אַרײַנדרינגען, פערשטעהן און איבערשפּיצען ווילען, נור נישט קענען. . . אויסגעהאַלטען האָבען מעפּסטאָפעלס אויגען דעם קוק דעם קדמונ'ס. דער קדמון האָט זײַנע אויגען אַראָבגעלאָזט. און ער האָט זיי נאָך אַמאָל אויפגעהויבען.

און געקוקט האָט דאַן מעפיסטאָפעל אויף דעם קדמון — דער ערשטער שאָטען אויף דער ערשטער זאַך, — ווי יעדער פערשטאַנדיגער, זעלבסט־פערשטענדליכער, קאַלטער און רוהיגער און שאָטענדיג־גערעכטער מוז: דו ביזט מײַן זאַך, איך בין דײַן שאָטען; דו ביזט מײַן זײַן, איך בין דײַן מוז; דו ביזט מײַן גרויסער, אײַביגער געוויס, איך בין דײַן אײַביגער, שרעקליכער ספק; דו ביזט מײַן אײַביג־גערעכטע טענה, איך בין דײַן אײַביגער, נאָר אונגערעכטער פערדראָס. . .

און געקוקט האָט דאַן מעפיסטאָפעל, ווי יעדער שאָטען, ערנסט, שווײַגענדיג, חידה'דיג און רוהיג: — פון דיר אַליין, פון דײַן שטעהן, גיין און אויסדרעהען — זיך גענומען, ווי נאָר פון דײַנט־

וועגען געבוירען, דאָך מעהר נישט ווי דײַנע טריט היט אָב און אַליין פּאַראָוים, בײַ אַ זײַט אָדער הינטען געהט, שווײַגענדיג — מיט זײַנער אַנ'אײַגענער מחשבה, מיט זײַנעם אַנ'אײַגענעם מײַן, שווײַגענדיגער פון דיר און קליגער פון דיר. . .

און אײַנגעקוקט האָט זיך דער קדמון אין מעפיסטאָפעל'ן און אַזוי קוקענדיג געטראַכט, בעטראַכט און פערשטאַנען, אַז דאָס האָט ער איהם, מיט זײַן צוריק־אויסדרעהען, אויף דער וועלט און אויף זיך געבראַכט; ער האָט גרינדליך פערשטאַנען, אַז ער איז איהם אײַגען, אַז ער איז ער אַליין, זײַן שרעקליך טיעפעס פערשטעהן, זײַן אײַגען אונמעגליכעס פערשטעהן־זיך; זײַן אײַביגעס אײַביג זיך פיהלען און זײַן אײַביגעס נישט דערגרייכען זיך; זײַן אײַגענע מאַכט און אָהנמאַכט, זײַן אײַגענער ביטערער ביטול־שמייכעל טאַקי פון זיך אַליין. און דערפיהלט האָט דער קדמון, אַז אומגעריכט האָט ער זיך דאָ פון די אײַגענע הענד אַרויסגעלאָזט, אַז אומגעריכט האָט ער זיך דאָ אין אַ אײַביג כשוף־רעדעל געטראָפען און אין זײַן אײַגענעם נעץ זיך פערפּלאָנטערט. . . געשטאַנען איז דאָס ווערק און האָט זײַן שעפּפער אין די אויגען געקוקט און פערזיכערט זיך געשמייכעלט: איך בין דײַן צופאַל און דערפאַר האָסטו אויף מיר קיין שליטה. . . איך בין נישט דײַן רצון און דערפאַר העכער און איבער דײַן יכולת. . . דו האָסט נישט געגעבען און דערפאַר קאָנסטו מיך נישט אומברײַנגען. . . איך—בין דו. . . . — . . . . — און אַ בייזען פראַגע־קוק האָט דער קדמון אויף מעפיסטאָפעל'ן געוואָרפען: נו הײַנט וואָס־זשע ווילסטו? קאַלטבלוטיג געקוקט האָט זיך מעפיסטאָפעל און רוהיג זיך געענטפערט: גאָרנישט. . . — . . . . — מיט גאָרנישט האָט זיך דער קדמון צוריק צום תהו־ובהו אויסגעדרעהט.

VIII

און קיין טאָג איז געוועזען, קיין נאַכט איז געוואָרען, קיין זון איז נישט אויפגעגאַנגען און קיין זון איז נישט פערגאַנגען. . . און ס'זענען דורות אָהן געשיכטע און וועלטען אָהן מסורה, אָהן ודוי, אָהן צוואה, אָהן אַ יורש און אָהן אַ זכר נישט געלעבט, אַזוי אָבגעלעבט, געצאַנקט, אײַנגעגאַנגען און פערלוירען ג גאַנגען.

און אויף ביידע ברעגען פון׳ם אייביגען אָבגרונד זענען דאמאָלס
וועלטען=בחורים געשטאַנען און ציַיטען=בתולות אויף דער צווייטער — גע=
שטאַנען, געקוקט, איינס צום צווייטען גענאַרט, איינס צום צווייטען
געגלוסט און איינער צום אַנדערן נישט קומען געקאָנט. און זיי האָבען
איינס געגען אַנדערן שטייף די הענד, גופים און העלזער אויסגעשטרעקט
און מיט ווילדע אויגען, דערשטיקטע אָטעם און אויפגעעפענטע מיַילער
האָט גוף צו גוף געגלוסט, האַרץ נאָך האַרץ גע׳חלש׳ט און איינס צום
צווייטען מיט לייב און לעבען קראַמפּפיג זיך געצויגען.

און אַזוי געגלוסט האָבען זיי און אַזוי לאַנג מיט תאוה געברענט,
ביז זיי זענען אַזוי גלוסטענדיג איבערגעברענט און פערטריקענט געוואָ=
רען, צאַנקען אָנגעהויבען און איַינגעהן. און אָהן חיות און אָהן זאַפט
האָבען זיך זייערע הענד אָבגעלאָזט, די קעפּ אויף די ברוסטען אַראָב=
געפאַלען און פערוועלקטע און פעשמאַכטע, מיט פערטריקענטען תאוה=
סמאַ אויף די ליפּען זענען זיי שטיל און פון זיך ווי זקנה=און נשאר=
בלעטליך אום ווינטער אין אָבגרונד געפאַלען . . . — . . . . — . . .
. . . — . . . . — . . . — און פערטראָגען איז דאמאָלס דער תהו=ובהו
געלעגען, אין היץ געברענט, מיט אַ בראַנדיגען געדאַנקען=מיש=מאַש
אין מח, מיט שוין קוים=אָנגעזועהענע און אין קאָפּ פעריאָגטע אויגען=
ווייסליכער. קאָנוואולסיוו=גסיסה׳דיג אַלע ווײַלע מיט די אַקסלען געצוקט,
פון היץ קוים=קוים געבעבעט און, ווי פון פרישע וואַסער=קוואַלען חלום׳ענדיג,
זיך אַלע מאָל ווי געקוקט און געבעטען . . . הא . . . הא . . . איין
קאַלטען טראָפּען נאָר . . . איין קאַלטען שפּריץ . . . הא . . . הא . . .
— . . . — און געבעטען האָט זיך דאַן פאַר׳ן קדמון, פאַר׳ן אייביגען
שעפּפער דער היציגער פלאָנטער פון יצירה=שטאָף: — אַלמעכטיגער!
צונעהם אונז! אַלמעכטיגער! בענעהם אונז! — אַלמעכטיגער! שאַף
אונז, לייד מיט אונז, פרייד מיט אונז און גיב אונז אַ נאָמען און גיב
אונז דיַין נאָמען . . . — . . . — . . . — . . . — . . . — . . . — . . . —
— . . . — . . . — . . . — . . . — . . . — . . . — . . . — . . .

און דאָס אַלעס צוזעהענדיג, איז דער קדמון דאָך צו אָט דעם
אַלעם גלייכגילטיג געבליבען און נישט בעוואונדערט האָט דער קדמון
זיין גלייכגילטיגקייט און זיך אפילו פאַרוואָס נישט געפרעגט, גלייך ווי
ס׳וואָלט שוין ביי איהם פון נעכטען און פון אייערנעכטען אַ גרייטער בע=
שלוס געלעגען פון איינער אַ אויסגערעכענטער, פאַרזיכטיגער און

וואָרענדיגער מחשבה, וואָס האָט פאַר איהם שוין אָבגעטראַכט און רוהיג
פעסט און איבערציַיגט אָט צו וואָס געקומען: — „געדענק, זאָלסט אייביג=
אייביג נאָר ביי זיך אַליין בלייבען, — ביי זיך נאָר און נאָר ביי דיין
אייביגער און אַלמעכטיגער מעגליכקייט... געדענק, זאָלסט זיך פון דיינע
אייגענע הענד נישט אַרויסלאָזען... געדענק, וועך הינטער דיינע פּלייצעס
שטעהט און דיר אין האַלז און נאַקען קוקט... געדענק, אַז דו אַליין
און אין דיר אַליין איז אַלעס, נאָר אויסער דיר איז אַלעס, אַלעס,
נאָר נישט דו!... היט זיך פאַר דיינע אייגענע ווערק!... היט זיך
פאַר דיין אייגענעם נעץ!... דיין ווערק איז דיין מוז, דיין שוואַכקייט
און דיין כפירה אין דיר אַליין...“

רוהיג=רוהיג, גלייכגילטיג און קאַלטבלוטיג איז דער קדמון גע=
בליבען. און וואָס אַמאָל אַלץ מעהר און מעהר — רוהיגער, קאַלטער
און אַפּאַטישער... און שוין נישט פאַר פאָרזיכטיגקייט אויסגערעכענט=
קייט און צוליעב אייגענע נוצען וועגען, — ניין: ס׳איז איהם עפּעס דאַן ווי
שוין אַלץ איינס געוואָרען, צי וועט ער ביי זיך אַליין בלייבען, צי וועט ער
זיך פון די הענד אַרויסלאָזען; ס׳איז איהם ווי אַלץ איינס געווען, צי
האָט ער עפּעס צו פערלירען און אָנוועהרען, צי ניין; צי איז ער, בכלל,
עפּעס, צי גאָרנישט... ס׳האָט איהם גאָרנישט נישט געאַרט, ס׳האָט
איהם גאָרנישט נישט אויסגעמאַכט, נאָר גלאַט זיך, — שוין אָהן שום סבה,
נאָר סתם זיך, — שוין אָהן שום טעם: גלייכגילטיג צו קענען, אַפּאַטיש
צו וועלען קענען, גלייכגילטיג צו אינטערעס און גלייכגילטיג צו זיין
גלייכגילטיגקייט... . . . — . . . . —

ערנסט=ערנסט, פער׳דאגה׳ט און אומרוהיג איז דאָס פּנים פון
מעפּיסטאָפעל׳ן דאָרט געוואָרען, — וואָרום געפיהלט האָט מעפּיסטאָפעל,
אַז נאָך אַ ביסעל אַזוי זיצענדיג, וועלען זיך ביים קדמון שטיל=שטיל
און פּאַמעליך די וויעס אַראָבלאָזען, ער וועט שטיל=שטיל און פּאַ=
מעליך איינדרעמלען און אַנטשלאָפען ווערען און ס׳וועט אַ געוועהנליכער,
נישטיגער און געטייַנער חלום, נישט בעמערקטערהייט, צו איהם זיך
אין מיטען שלאָף אַריינדרעהען, וועט שוואַך, אַפּאַטיש און שלעפעריג
עפּעס פון אַ מיט וועבען אָנהויבען און אַזוי — אין מיטען, וועבענדיג —
נישט ענדיגען, אויך אַליין אַנטשלאָפען ווערען. און ס׳וואָלט באַלד דער
אייביגער טמטום — דער פוילער, מנוול׳ער און אויפ׳ן זכרון געשלאָגענער
אידיאָט — צום קדמון צוגעקומען, איבער זיין קאָפּ זיך אַוועקגע=

שטעלט און אידיאָטיש=מנוול׳דיג און מיאוס מיט די פּעדים פון זיין
מאוס׳ער אומגערן=סליונע דעם קדמון בּעשפּינען אָנגעהויבּען — און געווען
וואָלט שוין אייבּיג=אייבּיג נאָכ׳ן קדמונ׳ס אַ ט נ ש ל אָ פ ע ן ווערען דאָס,
וואָס ס׳איז געווען אייבּיג=אייבּיג נאָך פאַר׳ן קדמונ׳ס א ו י פ ש ט ע ה ן .
פּאַמעליך=פּאַמעליך , נאָר בּיים קדמון האָבּען זיך שוין אָנגעהויבּען די וויעס אַראָבּלאָזען . . . צומישט ווי אין גרויסע געפאַהר=מינוטען,
ווען ס׳איז קיין מעגליכקייט און קיין צייט אויף עפּעס טהון שוין נישטאָ ,
פערלוירען און אונבּעהאָלפען האָט מעפּיסטאָפּעל דאַן אויסגעזעהן : ס׳איז
שוין קיין שום מעגליכקייט געבּליבּען , אויסער נאָר אַ פּלוצלינגער און
צופעליגער איינפאַל . און פלוצים . . . ס׳האָבּען זיך שטיל מעפּיס=
טאָפעלם פּנים און אויגען צולאַכט . . . — . . . . . — . . . — און נישט
אָנגעהויבּען צו פערשטעהן האָט עס דאַמאָלס דער קדמון, ער פערשטעהט
עס עד=היום נישט און וועט שוין קיינמאָל דאָס נישט פערשטעהן , ווי
אַזוי און וואָס איז דאַן געשעהן : —

IX

— שווער און פול מיט שלאָף איז שוין געהאַט געווען דאָס האַרץ
דעם קדמונ׳ס ; זיינע וויעס האָבּען זיך שוין כמעט אינגאַנצען געהאַט
אַראָבּגעלאָזט . אַ גוטער שלאָף=שמייכעל האָט שוין איבּער זיינע ליפּען
געהאַט געשוועבּט — און פּלוצים . . . גלייך ווי עמיצער וואָלט אין שלאָף
דעם קדמון פון לאַנג שוין געהאַט אַ פראַגע געשטעלט , איהם לאַנג=
לאַנג בּעטראַכטען געלאָזט און לאַנג=לאַנג אויף אַ תשובה געוואַרט ,
און איצטער , זעהענדיג ווי ער שלאָפט איין , פערגעסט זיך , און איהם
דערמאָהנען וועלענדיג—נישט גלייך אין אויער , נאָר בּיי און נעבּען
איהם—איהם אַ פרעג געטהון : נו ? ווי אינאיינעם מיט יענעם , מיט׳ן
אייגענעם טאָן , אין דער אייגענער רגע האָט אויך דער קדמון זיך „נו ?“
אַ פרעג געטהון און דערשראָקען פונ׳ם וואָרט און אינאיינעם מיט׳ן וואָרט
זיך אַ וואָרף געטהון , אויפגעכאַפּט און נישט פערשטאַנען : „נו ? — וואָס
„נו ?“ האָט דער קדמון אין אימפּעט זיך צוריק אַ פרעג געטהון . נישט
פאַר וואָס און נישט פאַר ווען , נאָר דער קדמון האָט זיך ווי עפּעס אין
זיך אַליין פערדרעהט און נאָך מעהר זיך איצט נישט פערשטאַנען . . .

דער קדמון האָט פון מורא פאַר זיך אַליין ציטערן אָנגעהויבּען . . .
און ווען ער האָט זיך בּאַלד געוואָלט צוריק חאַפּען , זיך אין די
הענד נעהמען, פון זיין צומישטקייט און נישט=פערשטעהן — זיך בּעפרייען,
דאָס צו נישט מאַכען און מיט אויפהערען טראַכטען דאָס אָבּלאָזען ; ווען
ער האָט געוואָלט זיין דערשרעק און מורא פאַר זיך אַליין איינעהמען און
זיין פערלירען=זיך אין דעם שרעקליכען משוגעת=געדאַנק פערשלאָגען ;
ווען ער האָט שוין מיט קאַלטע ליפּען פאַר אימה — זיך גלאַט אַזוי ,
נאָר כדי ער זאָל זיין אייגען קול דערהערען — זיך אַ זאָג געטהון : ס׳איז
גאָרנישט, — אַ שרעקליכע קעלט און היץ האָבּען זיך איבּער זיין גוף צו=
לאָזט , ער האָט דערפיהלט , ווי ס׳האָבּען זיך זיינע אויגען פול מיט
שרעק געעפענט , ווי אויף זיך אַליין זיך אָנגעשטעלט , אַליין דערשראָקען
און איהם געשראָקען: וואָס „גאָרנישט ?“ . . . — . . . . — אין דער רגע האָט
דער קדמון זיין מח און זיין מח איהם פערלוירען . ער האָט אַ שרעק=
ליך=קאָנוואולסיוועך ציטער געטהון און אין דער רגע טאַקי דערפיהלט ,
אַז , אויבּ ער וועט נאָך איין רגע בּיים געדאַנק וועגען זיך אַליין נאָך
האַלטען , אַזוי רייסט זיך דאָרט בּיי איהם אין מח דאָס לעצטע אָבּ , אַזוי
אין דער אייגענער רגע ער פאַר זיך פערשוואונדען ווערט און שוין אויף
אייבּיג=אייבּיג פאַר זיך פערלוירען געהט . . . שלעכט האָט דאַן גע=
האַלטען דער קדמון : ער האָט קיין מינדסטע ראיה פאַר זיין אייגענעם
זיין נישט געהאַט , חוץ די גרוילשרעק פאַר זיך אַליין ; ער האָט שוין
קיין שום פינטעלע אָנהאַלט פ אַ ר ז י ך אין זיך נישט געהאַט אויסער
דעם געדאַנק, אַז ער דענקט גאָרנישט, אַז ע ר ד אַ כ ט ז י ך נ אָ ר, אַז ער
איז גאָר נישטאָ און מורא האָט ער נישט פאַר זיך , נאָר פאַר זיין
מורא . . . .
און אום צו אָבּטשעפּען און צו בּעפרייען זיך פון זיך אַליין , און
אום צו איבּערציינגען זיך אין זיך אַליין , — געמוזט האָט דאַן דער קדמון
אויף עפּעס אַנדערש מיט זיין אויפמערקזאַמקייט זיך איבּערטראָגען , מיט
זיין אויג דערויף זיך אָבּשטעלען , מיט זיין אויער אין דעם זיך איינהערען,
אין ד ע ם זיין מחשבה אַריינטהון און מיט דעם זיין מחשבה פערנעהמען . קיי=
נעם און קיינעם האָט אָבּער דער קדמון פאַר זיך נישט געזעהן . נאָר בּאַלד
האָט ער זיך אָבּער אין מעפּיסטאָפעל׳ן דערמאָהנט . . . .
און אויסגעדרעהט האָט זיך דער קדמון אַרונטער מיט זיין רעכטער
זייט —- מעפּיסטאָפעל איז נישט געווען , מיט זיין לינקער זייט — מע=

פיסטאפעל'ן האט ער נישט געזעהן . און ער האט זיך מיט די הענד
אין גרונד=שטיין אנגעשפארט , זיך אויסגעדרעהט און די גאנצע יענע
זייט בעקוקט ; נאר קיין שפור , קיין זכר . . . ווארום נאכגעדרעהט
הינטען ארום האט זיך טעפיסטאפעל דעם קדמון , די גאנצע צייט האט
זיין האלז=און=נאקען געהיט און זיך נישט געוואלט מיט איהם פנים אל
פנים בעגעגענען .

פון זוכען יענעם האט דער קדמון אויף א ביסעל זיך פערגעסען:
ער האט זיך צוריק אויסגעדרעהט , אויף זיין ארט אנידערגעזעצט און ,
ניט האבענדיג און נישט וויסענדיג , וואס צו טהון , האט ער זיך אזוי
תמימיש=קינדערש פערקוקט און מיט זיין אויער פאר דער שטילקייט זיך
פערהאלטען . . .

X

און פול מיט אנ'אויג , פול און פול מיט זיך איז דאן די שטיל=
קייט געוועזן און איז דאך זיך נישט איבערגעגאנגען . און געוועזן איז דאן
די שטילקייט אליין די בלינדקייט און גאלע אויג , אליין די טויבקייט
און גאלע אויער . געוועזן איז דאן די שטילקייט איהר אייגענער העכסטער
און דייטליכסטער אויסדרוק , דאס לעצטע ווארט וועגען זיך אליין . . .

און געשטאנען איז דאן די שטילקייט גרענצלאז ליידיג און אונענד=
ליך שווייגענדיג : — אזוי בין איך , אזוי שווייג איך , אזוי געגעבען , אזוי
גענומען , אלע אינהאלטען אין מיר און איך קיינעמס אינהאלט , אלע
השגות אין מיר און איך קיינעמס נישט השגה . . .

און אויסגעזעהן האט דאן די שטילקייט ווי נאך פאר=פאר אלעמען
און ווי שוין נאך=נאך אלעמען : — געוועזן איז אין איהר דאס געשפאנטע
שווערע אטעם=חאפען , וואס פאר יצירה און די פוסטקייט פון דער=
נאך . . . און אט פאר דער שטילקייט האט זיך דער קדמון מיט'ן אויער
פערהאלטען , ער האט זיך אין דערין איינגעקוקט און צו דעם זיך
צוגעהערט .

און געדאכט האט זיך דעם קדמון , ווי צוליעב איהם , ווי איהם
דער עיקר מיינענדיג , איז עפעס די שטילקייט וואס אמאל ווי שטילער
און שטילער געווארען . אנטשוויגען איז געווארען די שטילקייט אויף דער

גאנצער גרויס פון איהר אונגעהויערן שטח . . . און מיט איהר אייביג=
שטילער ווייט אויף איהר אייביג=שטילער ברייט און לענג , מיט איהר
אונגעהויער שטיל=שווייגען אויף איהר אונגעהויערער טיעפזיניגקייט — פאר=
געשטעלט האט מיט זיך דאן די שטילקייט — זיך אליין : דעם איין=און=
איינציגסטען ווירקליכסטען אמת , די איין=און=איינציגסטע אמת'ע ווירק=
ליכקייט , וואס איהר גרעסטע ראיה איז איהר אייגענעם זיין , וואס איהר
גרעסטער בעווייז איז זי אליין . . .

און מיט איהר אייביג=שטילער ווייט אויף איהר אונגעהויערער
הויך און טיעף , מיט איהר אייביגען שווייגען אויף איהר אייביגען מיינען .
מיט איהר אייביגער קלוגשאפט אויף איהר אייביג ליידיג=זיצען — פארגע=
שטעלט האט מיט זיך דאן די שטילקייט — די אייביגע , ערשטע
און גרעסטע כפירה , די אייביגע כפירה אין ערשטע!
און אין גרעסטען ; די טיעפסטע און שטילסטע כפירה , וואס
איהר גרעסטע ראיה איז דאס , וואס יענער איז יא דא , און זי דאך
דענקען — לייקענען קאן — און דענקט , שמייכלען כפירה'דיג קאן — און
שמייכעלט : „גלייך ווי נישטא" . . . די שטילסטע און טיעפסטע כפירה .
וואס איהר גרעסטער בעווייז איז יענער אליין , דאס וואס ער איז שוין
דאס וואס ער מוז שוין , דאס וואס ער קאן שוין נישט נישט
זיין . . .

. . . דער קדמון האט זיך נישט וועלענדיג , ווי פון אנ'אונ=
אנגענעהמער מחשבה , א טרייסעל געטהון .

און וויי טער אונגעהויער שטיל געשוויגען האט די שטילקייט . שטיל
געשוויגען , צו דעם קדמון געקוקט, מיט איהר גאנצער גרויס זיך צום איהם
צוגעהערט און מיט זיך אין גאנצען איהם אנצוהערען געגעבען . . .

און אט דאס האט די שטילקייט שטיל=שווייגענדיג געמיינט : —אט
דאס וואס דו הערסט , אט דאס וואס דו זעהסט , איך, איך שטילקייט ,
בין איצט , בין פון אייביג=אייביג אן געוועזן און וועל אייביג=אייביג
זיין . אויסער מיר איז נישט געוועזן . . . איז נישט . . . און וועט
ניט זיין — נישט דו , נישט עמיצער , נישט קיינער . . . — בייז און
שארף האבען זיך דעם קדמונ'ס אויגען טיעף אין קאפ אריין אריינגעצוי=
גען , מיט הארט געשלאסענע צייהן און ליפען פערדראסיג איינגעשרומפען
האט זיך דעם קדמונ'ס פנים , און די גאנצע צייט זיך בייז און
אימה'דיג געמינעט . אנגעשטעלט האט זיך דער גאנצער גוף דעם

קדמון׳ס און אַלע רגע גרייט אויף אויפשפּרינגען געווען.

גלייכגילטיג האָט דאָס אַלעס די שטילקייט צוגעזעהן און גאַנץ רוהיג זיך ווייטער ביי איהר גלייכגילטיגקייט געבליבען. שטיל געשוויגען האָט די שטילקייט, שטיל־שווייגענדיג געלייקענט און לייקענענדיג געטייַנט: ביִשט! דו ביזט נישט געווען... דו ביזט נישט... און וועסט נישט זיין... איך, איך שטילקייט בין דיין כפירה!... איך, איך שטילקייט לייקען אין דיר!...— איך, איך בין פון אייביג־אייביג אָן געווען, בין איצט און וועל אייביג־אייביג זיין. ווער קען מיך אָבלייקענען?... ווער קען מיין כפירה זיין?... ווער?!—

אַ גרויע און בייזע אימה, ווי דאָס פּעדערשטע, אימה׳דיגע און גרויע בייזקייט פון אַ שטורם־וואָלקען, האָט איבערן קדמון׳ס שטערן און וויִעם זיך אָנגערוקט. נאָך קרעפטיגער און שטייפער זענען זיינע גלידער אָנגעשטעלט געוואָרען. בייזע היץ און גרימצאָרן האָבען פון קדמון׳ס פּנים און אויגען געזעצט, ער האָט אַ שרעקליכען ציטער געטהון און מיט׳ן גוף קרעמפּפיג זיך צו דער שטילקייט צו זיך אַיילאָז געטהון און אין דער אייגענער רגע, אַזוי אָנגעשטרענגט, ווי פערשטאַרט געבליבען.

רוהיג און פערזיכערט אויפ׳ן קדמון קוקענדיג, האָט די שטילקייט נאָך אַמאָל איהר פראַגע איבערגע׳חזר׳ט: ווער קאָן מיך אָבלייקענען? ווער קען מיין כפירה זיין? ווער?!״ און, ווי זיך רייצענדיג און להכעיס, שטיל, קאַלט און שפּאָטיש דעם קדמון נאָך אַ פרעג געטהון: אפשר... דו?—נישט אויסגעהאַלטען האָט שוין דאָס דער קדמון. ער איז אין איין רגע אויפ׳ן גרונדשטיין אויפגעשפּרונגען... ער האָט אַלע וועלטען און דורות מיט איין אויגענבליק דורכגענומען און, ווי אַ ערשטער אין מעכטיגער דונער פון אַ יונגער און פרישער מאַי־ברוסט, האָט זיך פון קדמון׳ס האַרץ דאָס ערשטע קול און וואָרט אַרויסגעריסען: איך!!! די שטילקייט האָט נצחון׳דיג שטיל־שמייכלענדיג זיך אָבגערוקט: — איך! — דער קדמון האָט זיך אַרויסגעזאָגט, וואָרום... דער ערשטער אטאָם האָט אין דער רגע דעם צווייטען בעגעגענט!

גָאָט און זַיין טָעות.

גאָט רופט מיך!... איך געה, איך געה!...

אַ שטומער צער דורך געדיכטע ברעטען פון אַלטע דורות קוקט צו מיר, שטום בעט ביי מיר: געפין פאַר מיר אַ וואָרט... שטום אויף דער שוים וויַיזט ער אָן מיט׳ן טייטפינגער — דאָרט האַלט זיך עפּעס שרעקליכעס: „געפין דערפאַר אַנ׳אָרט“...

אַלטע דורות! כ׳וויים, וואָס איהר דאָרט טראָגט. איהר טראָגט אין אייער שוים אין דער אויסגעלאָשענער די שאַנדע, די חרפּה פון אַדני... דאָרט ליעגט ביי אייך דער אָרט, דער פערשטירטער, דער פערבלוטיגטער, פון וועלכען ס׳איז אַרויס דער ממזר, וואָס די צייט האָט צו אַדני געבוירען; דער ממזר, וואָס די מענשען לעבען רופען איהם...

דאָס איז מעפיסטאָפעלס אַ שפּאַס.

און געווען איז דאָס אַזוי: —

מעפיסטאָפעל האָט כביכול׳ן אַמאָל פערשלעפערט און האָט איהם צופוסענס די צייט איהם צוגערוקט... כביכול האָט זי אומגערן, אין שלאָף מיט אַ פוס אָנגעריהרט... עס האָט זיך איהם אין שלאָף עפּעס לייבליכעס דורכגעוואָרפען... זי האָט זיך צו איהם נעהנטער צוגערוקט און שטייף צו איהם זיך צוגעטוליעט. ער האָט זי אַ מענשליכען, אַ פליישיגען גלעט געטהון... ער האָט אַ תואה׳דיגען ציטער געטהון... און האָט זיך אויפגעכאַפּט — אין אַ וועלט און מיט אַ וועלט...

פון דאַנען הויבט דאָס קינד אָן צו פרעגען. אַ פראַגע פון אַ באַרג מיט אַ קייקעלע, אַ חלל מיט אַ רינגעלע און אַ גאָר מיט אַ גאָרנישט: — שטעלט דער באַרג זיך צונויף נאָר פון קייקעלעך, פאַר וואָס־

ושע הײסט ער באַרג ? איז דער באַרג אַ באַרג , נאָך וואָס־ושע טויג איהם קײקעלעך ?

ביזטו , טאַטע , דאָס רינגעלע , איז דאָס אינוויינינגסטע נישט דײַנס ; ביזטו דאָס , וואָס אינוויינינג , איז די האַנד נישט דײַנע . . .

בין איך , טאַטע , גאָרנישט , וואָס־זשע בין איך ? בין איך , טאַטע , גאָר , וואָס בין איך ?

טאַטע ! אויב איך אַ ממזר בין , וואָס ביזטו פאַר אַ גאָט ? אויבזשע איך אַ קינד בין , וואָס ביזטו פאַר אַ טאַטע ? — . . . —

און ביי די שאלות איז דאָס קינד געבליבען .

און די צײַט , די מאַמע זײַנע , הויבט איהם אָן אײַנצורײדען , אַז ער איז אָהן אַ טאַטען אויף דער וועלט געקומען . . . און זי איז אַ געטין געוואָרען , אַ בעשטענדיגע ליכט ברענט ביי איהר און בעלײַכט איהר פנים — און זי שעמט זיך גאָרנישט . . . —

גאָט׳ס שאַנדע ! דו האָסט אַ טאַטען ! איך וועל דיר איהם אומקעהרען ! איך וועל אײַך אײנס אין אַנדערן נישט לאָזען פערגעסען : דיך אין איהם און איהם אין דיר . . .

אַלטע דורות ! איהר זוכט אַנ׳אָרט פאַר׳ן אָרט ? איך האָב אײַך געוואָלט זאָגען : אויף אַ סמיעטניק ערגעץ אויף יענער וועלט פערוואַרפט עם . . . נור ניין !

אַזוי זאָל זײַן : —

אַלע פריהמאָרגען , ווען דער מאָרגענשטערן גערט אויף , ווען אויף כביכול׳ס פנים אַ מנוחה , ווי נאָך מעשי בראשית , רוהט ; ווען אַ טיעפע שטילקײַט , ווי אײַביגקײַט , איז צום כסא־הכבוד געקומען הערען , הייליג הערען און הייליג שווײַגען ; ווען מלאכים גרויסע און גרעסערע , קלײנינקע און פיצינקעלעך שורות׳וויז ליעגען , הענגען , שוועבען , שמײַכלענדיג מיט ווײַסע הייליגע שטראַהליכלעך , וואַרטענדיג אויף דער גרויסער מינוט פון שירה ; נײַע אָנגעקומענע , אײַדער זיי צום כסא־הכבוד קומען , טובל׳ען זיך אין ריינע , קלאָרע , ווי מירמעלשטײן , קרענעצקעם פון נייגעבוירענע נשמה׳לעך , פליוסקען זיך מיט די פוכיגע ווײַסע פליגעלעך אין טײַכעלעך פון זים געזאַנג , אין שטיל־שווײַגענדיגער לופט פון קדושים , — זײַט גרייט , איהר אַלטע דורות , מיט דעם טמא שטיקפלייש ! ! אָט באַלד וועל איך דאָס דאַרפען ! !

שאַאַאַ . . . מיכאל האָט אַ ווינק געטהון , ניך , געשווינד און

נאָך גיכער . . . שטיל און שטילער און מיט אַ שטילקייט פון געליעבטע שוועבען צו צום כסא־הכבוד די מלאכים׳לעך. אײנס צום צווייטען טוליעט זיך — אַ פליגעל צו אַ פליגעלע , אַ אַקסעל צו אַ אַקסעלע און פנים צו פנים און האַרץ צו הערצעל . אַ פעדימעל פון געטליכען שלום שנירעלט זיך דורך זייערע אַלע הערצעלעך דורך : — אײן האַרץ איז שוין ביי זיי . ליעבגעוואַרטע האָפנונג שטראַהלט פון זייערע אויגלעך אוים : — אײנס זענען זיי . גאָט האָט אַ ווײַס־זײַדענעם פאָדים פון חסד אַרום זיי אַרומגענומען . . . זיי זענען אין אַ עיגול . . . און ער איז דאָס פינטעלע , דאָס מיטעלסטע . . . ער קוקט אויף זיי און זיי אויף איהם . . . ער שטראַהלט אויף זיי און ווערט בעלײַכט פון זיי . . . שאַאַאַ . . .

מעפיסטאָפעל האָט די ברעמען אָנגעברוגזט . — און עס צאַפּעלט אַ געזאַנג — אַ ריין כשר מיידעל , וואָס קיין מאַן , קיין אויער האָט זי נישט בעלײַבט , געהערט . . . הערט ווער ס׳איז אַ זוכה ! די מלאכים׳לעך זענען אויערלעך געוואָרען . . . די מלאכים׳לעך זענען אויגעלעך געוואָרען . . . ס׳איז אײן שטיק „הער״ , ס׳איז אײן שטיק „זעה״ . . . פאַר גרוים מתיקות האָבען זיך כביכול׳ן די וויעס אַראָבגעלאָזט , ער האָט די אויגען פערמאַכט און איז אַרײַנגעפאַלען אין די שטילע ברוסטען פון בירוואַנאַ . . . שאַ . . . שאַ . . . קדוש ! קדוש ! ! קדוש ! ! ! גיט אַהער די טמא שטיק פלייש , איהר אַלטע דורות ! גיך , גיך ! קוקט ! — איך האָב זי אויפגעהויבען און גלײַך כביכול׳ן גענגען פנים זי אַ שטעל געטהון . עס האָט אַ מיאוס בלוט־בראַנדיגער פלעק איהם זיך אויפ׳ן פנים בעוויזען . . .

אַ סליונע־קוש פון אַנ׳אַלטען נואף איז געפאַלען אויף רויזען־ליפען , בעפרישטע מיט ליעבע־טוי פון אַ כשר׳ער צנועה׳דיגער כלה . . . מעפיסטאָפעל׳ס שטערען האָט זיך אויסגעלייטערט . . . איהר זעהט , וואָס דאָרטען טהוט זיך ? כביכול האָט זיך פון זײַן שטוהל אַ הויב געטהון . אַ שטומער ברום אַ שרעקליכער שטורמט , ברויזט , זידט און רײַסט זיך פון זײַן ברוסט . . . שוימט , זידט און רײַסט זיך פון זײַנע צונויפגעשרומפענע ליפען , עס דאַכט זיך , אָט מאַכט ער פון אַלעם תהו־ובהו . . . נור שרעקט אײַך נישט ! ער האָט אַ קוק געטהון , דערזעהן און איז אײַנגענומען . . . ער איז אָהנמעכטיג צוריק אויף זײַן שטוהל געפאַלען , דעם קאָפּ אויף דער ברוסט אַראָבגעלאָזט . עלענד איז ער . . . די קלײנע מלאכים׳לעך דעקען מיט די ווײַסע פליגעלעך די פער־

רויטעלטע פּנים'לעך פאַר בושה און רוקען זיך אַרונטער, גרעסערע — מיט מעהר העזה—פרעגען מיט די אויגען: קדוש? קדוש? קדוש? — מיכאל איז צוגעפאַלען צו דער ליעבהאַרציגער שכינה מיט אַ געוויין: וועה, וועה... וועה איז אויף דעם חרבן... און מעפיסטאָפעל לאַכט און שאַלט און קנאַלט און דונערט אויס אַ פייעריג געלעכטער: חאַ-חאַ-חאַ... וואָס זאָגט איהר צו דעם בנין?...

מַעֲרִיב.

ס'איז נאַכט געוואָרען, און דער גרויסער נאַכטפויגעל, דער „ער", איז, ווי צו זיין נעסט, צו אונזער וועלט איצטער פון וויט, פון וויט, פונ'ם טאָג אָנגעקומען, אָנגעקומען און פאַרזיכטיג, מיט לאַנגזאַמער און געטרייער געדולד, פערטראַכט און ערנסט זיך אַוועקגעשטעלט, אינוועייניג איצטער אין דעם נעסט — אין דער פערטראַכטער אָוונד-טונקעלקייט — די „זי", די שטילקייט, זיצט, זיצט און טייבעלש-שטיל, מיט ברייט-צונומענע, גרינגע און ליעבע מוטער-פליגעל די ערד איצטער, ווי נאָך נישט קיין אויסגעזעסען נעסט-פויגעלע, וואַרימט... און בעשלאָסען און ערהאַבען איז איצט די שטילקייט. עס דאַכט זיך, אַז די וועלט איצט בעשלאָסען אויף איהר חרבן, אָדער ערהאַבען אויף איהר גואל וואַרט, דער וועלטס אויגען זענען איצט צו די בערג געקערעוועט. גלייך ווי פון דאָרט איהר מבשר בעוויזען דאַרף זיך אָדער דאָרט איהר קבר זיך עפענען דאַרף...

און ס'הערט זיך איצט נאַכט צו שטילקייט צו און שטילקייט צו דער נאַכט, הימעל צו ערד און ערד צו הימעל, און אַלע אינאיינעם, אונזער גאַנצע וועלט, צו אַ צווייטער — אַ העכערער, ווייטערער און פערהוילענער — אַנ'אויער לעגט איצט צו. די צווייטע וועלט צו אַ דריטער, די דריטע צו אַ פיערטער, און אַזוי לאָזען זיך די וועלטען אין שטילער, אין הייליגער הכנעה אויף די קניה אַראָב, הויבען די קעפּ און די אויגען אויף און — ווי הייליגקייט צו שטילקייט און שטילקייט צו שטילקייט — שטיל און הייליג הערען זיך צום הימעל צו...— ...— ...— ס'איז מינוטען פאַר. דער נאַכטישער הימעל-שירה אַציגנד...

פאַר'ן כסא-הכבוד איצט שורות'וויין מלאכים שטעהען, יעדער שורה איז מיט אַ קאָפּ פון דער צווייטער העכער: שורה אין שורה, שורה

אויף שורה העכער און העכער, ביז ווײַט, ביז ווײַט, ביז אַ געטליך אויג דערזעהען קאָן . . .

און פּנים׳ער זענען בײַ די מלאכים אַצינד — פֿריהמאָרגען=זונען, לײַבער בײַ זײ — יונגער, מײדעלשער, פֿרישער ברוסטען=לײַב, פֿליגלען זענען בײַ די מלאכים אַצינד ווײַסע, ווי שנײ נאָך=נישט=געפֿאַלענער, שמעקענדיגע און פֿרישע, ווי פֿאַרטאָג=ריח אין די ערשטע פֿריהלינגס=טעג, און פֿיהלענדע, ווי דער ערשטער ליעבע=אָטעם . . .

און גרינג, גרינגער פֿון זיך אַלײן, אײנס נעבען אַנדערן, אײנס אין אַנדערן — עטוואָס אָנגעריהרט נישט=אָנגעריהרט שטעהען איצטער די מלאכים נישט=שטעהענדיג=הענגענדיג=שוועבענדיג=הוידענדיג . . . גאַלע אָטעם, אָהן אָטעם. נור הערען און זעהען . . . און אין זײער שטרענגער אויפֿמערקזאַמקײט און געשפּאַנטען קוקען און אײַנהערען זעהען אַצינד אויס די מלאכים ווי אויג און אויער פֿון גרויסען חוב, ווי אויג און אויער פֿון גרויסען אונגעהויערן אחריות . . .

עס זעהען אויס די מלאכים, גלײַך ווי זײ זענען פֿון אונגעהויערע גרויסע און אונגעהויערע ווײַטע וועלטען עפּעס אויף אַ אונגעהויער גרויסע זאַך, וואָס פֿון איהר אָט די וועלטענס לעבען הענגט אָב, אַהער אויף אויסצוהערען אין שליחות געשיקט — הערען זײ אײן וואָרט נאָר, אײן אות, אײן תנועה נישט אײן, אַזוי רײַסען זיך באַלד די וועלטען פֿון דער אײביגקײט אָב און אויף אײביג=אײביג שוין אַזוי אָבגעריסענערהײט אין דער אונענדליכקײט פֿערלאָרען געהען — — — — — — — ס׳איז מינוטען פֿאַר דער נאַכטישער הימעל=שירה אַצינד — — —

און גרויס און שטיל געהען איצט אויס די מינוטען, ווי גרויס און שטיל ס׳געהט אויס דער טאָג, פֿאָרזיכטיג און שטיל קומען איצט אָן די מינוטען, ווי פֿאָרזיכטיג און שטיל ס׳קומט אָן די נאַכט. און נעבען כסא=הכבוד שטעהט די צײַט אַצינד און אַלע ווײַלע מיט איהר צויבערשטעקען פֿאַמעליך, לאַנגזאַם און שען מלוכה׳דיג פֿון אונטען אַרויף פֿיהרט דורך, גלײַך ווי פֿון ערגעץ עפּעס רופֿט אַרויס, און אַרויף ווײַזט אָן. דאָס ליעבסטע פֿון איהר אײגענס, פֿון איהרע רײנסטע און טיעפֿסטע אוצרות=אָבגרונדען ברענגט די צײַט אַצינד אַרויף. אָט געהט אַ מינוט איצט אויף שטיל, הײליג און פֿערהוילען, די צווײטע — שטילער הײליגער און פֿערהוילענער, און נאָך אײנע, און נאָך אײנע — שטילקײט הײליגקײט און פֿערהוילעניש . . .

און אָט איז די לעצטע — דאָס חיות פֿון אַלע חיות׳ן אויף אײן אָטעם הענגט: אָט! פּלוצים . . . —

און אין אײן הרף עין — און ס׳האָט מיט אַמאָל פֿון איבער׳ן כסא=הכבוד אַ שטילע, העלע און הײליג=פֿערגאַפּטע ליכט זיך באַוויזען . . . אַ געטליכע פּנים=ליכט, אַ קדושה=ליכט, אַ רײניגקײט . . . אַ ליכט, וואָס האָט נאָך קײן שום שײַן פֿון קײן שום וועלט חוץ דער אײגענער נישט געזעהען, שטיל און מיט אַמאָל אַ שײַן געטהון און הײליג=פֿערגאַפּט זיך באַוויזען, מיט אַמאָל און פֿון זיך האָט זיך דאָס ליכט אַ שטילען גיס=אויס געטהון, די געטליכע ווײַט און ברײט באַלויכטען און דעם ווײַסען ווײך=פֿליגען מלאכים=שטח אַרומגענומען.

און אַ ציטער פֿון פֿאַרכטיגער פֿרײד און פֿאַרכטיגער הײליגקײט איז איבער אַלע וועלטען און מלאכים׳ס גופים דורכגעגאַנגען, די מלאכים האָבען זיך אַלײן, זײער אָטעם און וואָג פֿערלוירען און האָבען זיך אין גאַנצען אין זיך=פֿערגעסענדען הערען און זעהען אָבגעלאָזט . . . געטליכע ליכטיגקײט און אײביגעם שטיל=שווײַגען . . . עס האָט נאָך קײן אויער אַזאַ שטילקײט נישט געהערט, אַלײן די שטילקײט האָט אין איהרע אײביגע ווײַטקײטען מיט די אויגען געבלאָנזשעט. אין אַזאַ שטילקײט פֿאַרען זיך און געבוירען זיך וועלטען . . . אין אַזאַ שטילקײט געהען וועלטען אונטער דאַמאָלס אין אַזאַ שטילקײט טראַכט גאָט פֿון זיך אַלײן — . . . —

און אָט אין דעם שטילען קדושה=חלשות האָט זיך פּלוצים ווײַט און שטיל אַ געזאַנג דערהערט . . . פֿון די ווײַטסטע און טיעפֿסטע ווײַטקײטען איז דאָס געזאַנג אויפֿגעגאַנגען, דאָך האָבען דאָס אַלע אַזוי נאָהענט, אַזוי אײגען, ווי פֿון׳ם אײגענעם האַרצען, ווי דאָס אײגענע האַרץ אַלײן געפֿיהלט . . . אַזוי ווײַט און אַזוי נאָהענט: יעדערער איז אַלײן די ווײַטקײט, אַלײן דאָס געזאַנג און דאָס אויער געוועזען — —

דאָס געזאַנג האָט זיך פֿון יוגענד און פֿון עלטער געזונגען, אויף יוגענד און אויף עלטער געבעטען — . . . דאָס געזאַנג איז פֿון אַ אַלטען עלענדען גאָט געוועזען, באַגלײט פֿון אַ יונגען און צאַרטען מײדעל=ליעד — אַ יונג=בלוטיג יתומה׳לע, זײַן אײן=און=אײנציג אײניקעל, זײַן פֿיהרערין און וועג=ווײַזערין . . . און אויף דער יתומה׳לעס אַקסעל זײַן האַנד אָנגעלעהנט און דורך איהר געפֿיהרט, געהט אַרום דער אַלטער גאָט, דער עלענדער, און אין זײַן אײגענער אײביגקײט אַרום בלאָנזשעט . . . פֿערגעסען אין זיך אַלײן האָט זיך דער אַלטער גאָט, דער עלענדער;

ער געדענקט נישט, ווען איז ער געווען און פון ווען האט ער אויפגעהערט, וואס האט ער געטהון און וואס האט ער אבגעטהון . . . ער געדענקט זיך נישט, נישט זיך און נישט זיין נאמען, נישט זיין צייט און נישט זיין ארט, און אזוי — דורכ'ן יתומה'לע געפיהרט — געהט און מיט איהר אינאיינעם זינגט און רופט פון אייביג אין אייביג, פון צייט צו צייט, פון איין וועלט אין דער צווייטער: צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער, פון וואנען קום איך און וואוהין געה איך?" . . .

— — — — — — — — — — — —

און פון שלאף וואכען אלטע-אלטע צייטען אויף, פון שלאף שטעהען אויף אוראלטע, גרייז-גרויע תקופות, הויבען זיך אויף, שווער און פאמעליך די גרויע קעפ, ברעמען און וויעס פון עלטער, שטויב טרייס-לען אב, קוקען דעם אלטען גאט אן, קוקען זיך אין איהם איין, ווילען זיך דערמאהנען און קנייטשען מיט די אקסעל: ניין, מיר קענען דיך נישט . . . ניין נישט דו ביזט פאר אונזערע צייטען געווען . . .

דאס האבען די אויפגעוואכטע צייטען פאר זיך, און אויך פאר די נישט-אויפגעוואכטע, פון דער גרויסער און ווייטער שטרעקע אט דעם ענטפער געגעבען.

און דאס געזאנג — דער אלטער, אלטער גאט דער פערבלאנזשע-טער, יאושדיג און פערלאזען, ווי בעשטענדיג אויף אט א דעם ענטפער צו הערען גרייט, ווי געוועהנט שוין פון אייביג זוכען און פרעגען און קיין ענטפער נישט געפינען, — האט זיך ווייטער אין דער ווייטקייט אוועק-געלאזט, ווייטער בעשטענדיג פרעגענדיג, רופענדיג: „צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער, פון וואנען קום איך און וואוהין געה איך" . . .

— — — — — — — — — — — —

און ווען דער אלטער גאט איז שוין ווייט ווייט געהאט געווען, ווען פון זיינע אויסרופען האבען צום אויער נישט קיין ווערטער שוין דער-גרייכט, נור ווי דאס ווידערקול פון א פארצייטיגען, שוין לאנג-לאנג פערלוירענעם בעגעהר פון דער ווייטקייט, — האט פלוצים דער אלטער גאט דערפיהלט, אז דאס ווידער-קול — נאר זיין קול און די ווידער-טריט — נאר זיינע טריט חזר'ן איבער . . . ער האט זיך פלוצים דערפיהלט פון זיין וועג-ווייזערין, פון דעם יונגען יתומה'לע אליין איבערגעלאזט. שטיל, פאמעליך, נישט-בעמערקט פאר'ן גאט פאר'ן אלטען האט

דאס יתומה'לע זיין האנד פון איהר אקסעל אראבגענומען, שטיל, וועך-געהיט און פארזיכטיג צו זיין גוף זי אראבגעלאזט, איהם אליין געהן געלאזט און אליין אונטען געבליבען, איהם א ווײלע נאכגעקוקט, מיט געטרייע אויגען איהם בעגלייט געטריי, און אליין — צוריק, צוריק, שטיל און גיך, גיך און שטיל און צום כסא-הכבוד צו — — —

קיינמאל קיין ליעבען מאמע-גלעט אויפ'ן יונגען לייב נישט פיהלענ-דיג, נישט אויף אייגענער, נור אויף עלטער-זארג געצויגען, יונג און אויף יוגענד זשעדנע, שטענדיג אויף א ווארים טרייסט-ווארט דארשטיג, — אט אזוי מיט א הארץ פון יונגען צער פערקלעמט איז דאס יתומה'לע צום כסא-הכבוד געקומען, און ווי פאר איין רגע-טראכט, אפילו פאר'ן אייגענעם אטעם, פאר זיך אליין און פאר'ן ארומיגען מורא האבענדיג, האט דאס יתומה'לע מיט זיך אין גאנצען, מיט הארץ און פנים באלד צו די פיס פון כסא-הכבוד א פאל געטהון; א פאל געטהון און מיט איהר לעצטען חיות און מיט איהר גאנצען חיות אויסגעשריגען: „רחמנות! . . . רחמנות, האר פון דער וועלט, רחמנות האב" . . .

„פון ווייט, פון ווייט, פון די אייביגע זארג-בערג בין אהער גע-קומען . . . פון מיין עלענדער און צובראכענער מוטער — פון אייביגען צער און טרויער — בין צו דיר געשיקט . . . פאר דיר בעטען, פאר דיר וויינען . . . אט-א-דא, פאר דיין כסא-הכבוד, וועל וויינען און וויינען, ביז איך וועל אין געוויין צוגעהן . . . אט-א-דא וועל איך רחמים בעטען, חלש'ן, ביז איך וועל אין רחמים-חלשות אויס-געהן . . . האר פון דער וועלט! אט פון דאנען, פון דיין שטוהל, פון דיין הייליגען, וועל נישט אוועקגעהן, נישט אבטרעטען, ביז וואנען אטעם אויף צו וויינען און כח אויף צו יאמערן נאך ביי מיר וועט זיין . . . האר פון דער וועלט! איך וועל אלע וועלטען צער אויף דיר אויפוועקען, איך וועל אלע וועלטען רחמנות אויף דיר דער-וועקען און מיר אינאיינעם וועלען דא איבער דיר וויינען און וויינען און פון דיר נישט אבטרעטען, ביז מיר וועלען די טריט פון אונזער בשורה נישט דערהערען, ביז וואנען דו וועסט אונז דיין נחמה-ווארט נישט זאגען . . . צו דיר רופט דא רייניגע, בלוטיגע יוגענד און איינגע-בראכענע פערוועלקטע עלטער . . . האר פון דער וועלט! לאז דער יוגענד יוגענד בלייבען און די עלטער לאז צו רוה . . . לאז דער יוגענד בליהען, בלומלען זיך און די עלטער רוהען לאז" . . . —

און אַ טרעהרען=קראַמפּף איז דעם יתומה=ליעד צום האַלז צוגעטרעטען, ס׳האָט זיך אין מיטען איהר געבעט אַ טרעהרען=שטראָם אַריינגעריסען, ס׳האָט איהר קול און איהרע ווערטער איבערגעיאָגט און ביים ארויסריידען זיי דערשטיקט. פאַר דער יתומה׳לע האָבען אַצינד חליפּעדיג און ציטערנדיג איהר אַקסעל און איהר גאַנצער גוף גערעדט און געוויינט . . .

און אַ זיסער רחמנות=שוידער איז די לייבער פון אַלע צוהערענדיגע און צוקוקענדיגע וועלטען און מלאכים דורכגעגאַנגען, ס׳איז צווישען זיי אַ שטילער ישוב=גערויש געוואָרען, און הערצער מיט הערצער האָבען שטיל און איינשטימיג זיך מיט׳ן הערצליכסטען צונויפגעלעגט, זיי האָבען דאָס אין די אויגען אויפגעבראַכט און דאָס די אויגען איבערגעענטפערט . . . און אַ גרויסע און הייליגע עדה אויגען — אַ הייליגער שליח=צבור פון כשר׳ע מלאכים=הערצער — האָט זיך מיט אַמאָל צום כסא=הכבוד רחמים׳דיג, שטיל בעטענדיג געקערעוועט: דערבאַרים זיך, האַר פון דער וועלט, דערבאַרים זיך . . .

— — — — — — — — — — — —

מילדער און ליכטיגער איז דאָס געטליכע פּנים=ליכט געוואָרען. צי איז דאָס געבעט זייערס אָנגענומען געוואָרען? . . . שטיל ביים כסא=הכבוד ליעגט דאָס יתומה׳לע אַצינד, דאָס ליעד געהט אויס און דאָס יתומה׳לע שלאָפט איין, ווען=ניט=ווען נאָר טיעף אין האַרצען פון שלאָף נאָך אַ זיפץ דערוועקט זיך, הויבט שווער דאָס האַרץ און די אַקסעל אויף, נור לאָזט זיי באַלד פאַמעליך=פאַמעליך שוין אין שלאָף אַראָב . . . — און גלויבענדיג, בעגלויבט און פערזיכערט האָבען אַלע וועלטען און מלאכים זייערע גרינגע גופים אין די ווייכע מאַמע=הענד פון רחמנות אָבגעלאָזט, און זיי זיך איבערגעענטפערט. רחמנות האָט זיי שטיל און פאַמעליך, ווי אין שטילע שלאָף=ווינגעלעך, אַריינגעלעגט און ביי די צוקאָפּענס זייערע טרוים=מלאכים׳ליך אַוועקגעשטעלט, און ס׳שטעהען איבער די ווינגעלעך די טרוים=מלאכים׳ליך און מיט די ליעבע טייבעל=פליגעלעך מיט זייערע שטיל=שטיל מאַכען, שטיל=שטיל פאָכען און אָטעמדיג בעוועגען . . .

און ס׳בוינען זיך די טרוים=מלאכים׳ליך איבער די ווינגעלעך אַריבער, טוליען זייערע קעפּעלעך צו די מלאכים=קעפּעלעך צו און אויף ווייט=ווייט ווייזען מיט זייערע אויגעלעך אָן: אַזש דאָרטען, דאָרטען . . . ווייט=ווייט אַהין, וואָס דאָרטען און פון דאָרטען דאָס געזאַנג איצט טרוימט. —

— — — — — — — — — — — — —

— ווייט=ווייט פון דעם אַנטקעגענדיגען האָריזאָנט, וואוהין דער אַלטער גאָט איז פערגאַנגען, האָט זיך אַ וואָלקען בעוויזען און אויפגעהן אָנגעהויבען. פריש=ליכטיג, העל=ליכטיג, ווייס און קלאָר איז געוועזען דער וואָלקען, גלייך ווי ער וואָלט פון סאַמע דערמיט, פון סאַמע דעם האַרץ פונ׳ם ליכט=באַרג אויסגעריסען געוואָרען . . . ריין און אומשולדיג איז געוועזען דער וואָלקען, ווי פון אומשולד געטראָגען, פון איהר אויסגעטראָגען און אין קדושה=ריינינקייט געבוירען . . . און אַזוי מילד, זויבער און צאַרט איז ער געוועזען, ווי פון דער רוים פערטראַכט, פון דעם טרוים אויף דער וועלט געבראַכט, פון מילדע צאַרטע ווינטעלעך געוויגט און אויסגעוויגט און אויף בלויע זומער=הימלען געצויגען און אויפגעצויגען . . . און דער וואָלקען, ווי אַ ווילד פרעמדער אַ ווילד פרעמד אָרט אויסזעהענדיג, אַ גרויסען טייל פון זיך נאָך הינטער׳ן האָריזאָנט לאָזענדיג, האָט שטיל, פאָרזיכטיג און אויף אַלע פיער ליעגענדיג פון הינטער׳ן האָריזאָנט אַריינגעקוקט, זיך אַרומגעקוקט און אויסגעזעהן . . . קיין בריאה, קיין לעבעדיגען אָטעם, קיין אונצופרידענעם קוק און קיין ברוגז און לאָקערדיג אויג האָט דער וואָלקען נישט בעמערקט, — פאַר איהם איז אַ פרייער און ברייטער הימעל געלעגען, אויף איהם האָט אַ פרייער און ברייטער הימעל געוואַכט. געדאַכט האָט זיך, אַז שטיל און לאַנג האָט אויף איהם דער הימעל געטראַכט און מיט זיין ברייטער און ריינער מחשבה שטיל און ריין איהם אויפגעבראַכט . . .

דער וואָלקען האָט זיך אַרויפגערוקט; ער האָט זיך אַ שטיק צייט מיט זיינע אַלע זייטען צו אַלע זיינע זייטען נאָך צוגעהערט, צוגעהערט, זיך איינגעקוקט, נור דערנאָך פערזיכערט שוין אויפ׳ן הימעל זיך אַרויפגערוקט.

און געזעהען האָט מען, אַז ס׳איז נישט עפּעס אַזוי=זיך אַ וואָלקען . . . נישט קיין טייל פון אַ גרויסען, וואָס האָט אומגערן און כלאחר=יד זיך אָבגעטיילט און נישט=בעמערקט פאַר זיך און פאַר׳ן גאַנצען אומגערן אין דער וועלט זיך פערגאַנגען — ניין, אין ד ע ר געשטאַלט, אָט אין ד ע ר פאָרם איז ער אויף דער וועלט געקומען און אָט אַזוי, פון זינט ער לעבט, פון אַ שטומען האַרץ=בעגעהר, פונ׳ם איינענעם האַרץ געצויגען — געהט איבער הימלען אַרום, בלאָנזשעט — נישט בלאָנזשעט, זוכט — נישט זוכט, נור געהט אַלץ ווייטער און ווייטער . . .

און נישט קיין ווינטעלעך האָבען דעם וואָלקען געטריבען; איינס אויף דאָס אַנדערע, גוף אויף גוף און קאָפּ אויף קאָפּ זענען די ווינטעלעך בײַ די עקען האָריזאָנטען געלעגען און מיט אײַנגעהאַלטענעם אָטעם געשפּאַנט האָבען געקוקט . . . און נישט קיין גרעסערער וואָלקען האָט איהם צו זיך געצויגען—דער הימעל האָט שוין לאַנג=לאַנג אויף זײַן רײַנעם בלאָהם קײַן וואָלקען=פלעק נישט געזעהען . . . ניין, נישט קײַן וואָלקען האָט איהם צו זיך געשלעפּט, נישט קײַן ווינטעלעך האָבען איהם געטריבען, — זײַן שטומער האַרץ=בעגעהר האָט איהם געצויגען און נאָך עפּעס איהם נאָכגעצויגען — עפּעס איז ער עמיצען נאָכגעגאַנגען, עמיצענס טריט געהיט, עמיצען ווי געשפּירט און נאָכגעלאָקערט . . .

און דער וואָלקען האָט זיך אַלץ מעהר און מעהר אין הימעל אַרײַן אַרויפגערוקט, ער איז שוין כמעט אין מיטען הימעל געווען — און פלוצים . . . ווי אין עפּעס אומגעריכטס זיך אָנגעשלאָגען, ווי אין מיטען עפּעס אומגעריכטס דערהערט האָט זיך דער וואָלקען, אַ שטעל געטהון: וואָס איז? — — —

צי איז דער אַלטער גאָט געהאַט אַוועקגעגאַנגען און איצט זיך צוריק אומגעקעהרט, צי האָט ער, די גאַנצע צײַט אויף אײַן אָרט שטעהענדיג, בהקיץ געחלום'ט און איצטער זיך אויפגעחאַפּט—ווער ווייסט? נור ס'האָט זיך פלוצים ווײַטער פון דער ווײַטקײַט זײַן שטימע דערהערט: „צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער, פון וואַנען קום איך און וואוהין געה איך" . . . אַ ציטער און אַ נעהם=צוריק האָט זיך דער וואָלקען געטהון און אַ שטעל געטהון, אַ שוידער האָט אַלע וואַרטענדיגע און צוקוקענדיגע דורכגענומען, אַלע האָבען שטײַף איינס צום אַנדערן זיך צונויפגעדריקט און אין וואָלקען דעם קוק אײַנגעזאַפּט . . .

און דערזעהען האָט מען, ווי אין שטײַפסטען און סאַמע דערמיט פון'ם וואָלקען הויבט זיך עפּעס ריהרען אָן, צוגעהט, צונעהמט זיך און עפענט זיך. וואָס אַזוינס וויל דאָ אויף דער וועלט קומען, וואָס אַזוינס געבירט זיך דאָרט? . . .

„צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער, פון וואַנען קום איך און וואוהין געה איך" . . . און די מיט פון'ם וואָלקען ריהרט זיך, צוגעהט, צונעהמט זיך און עפענט זיך — און פלוצים . . .

—אַ פּנים . . . און איידער פון די הערצער פון די וואַרטענדיגע האָט זיך „אַך" אַרויסגעריסען, האָט זיך אין וואָלקען שוין אַ גאַנצער קערפּער

אויסגעבילדעט . . . אַ געטליכע שענקײַט, אַ ערהאַבענע געטליכקײַט . . . מען האָט אַ יונגע שלאַנקע האַרמאָנישע פיגור דערזעהען . . . אויפ'ן וואָלקען איז אַ פרישער מײדעלשער פידעל=קערפּער געלעגען . . . —

מיט פערמאַכטע אויגען, שטיל און רוהיג איז די וואָלקען=טאָכטער אויפ'ן וואָלקען געלעגען. רוהיגער, צאַרטער און זיסער ווי שוין — פריה=מאָרגען שלאָף האָט אויף איהרע אַראָבגעלאָזטע וויעס גערוהט, און געדאַכט האָט זיך, אַז אַזוי איז די וואָלקען=טאָכטער שוין יאָהרען, יאָהרען לאַנג, וועלטען, וועלטען=ווײַז אין אָט דער רוהיגער וואָלקען=שוים אָבגעשלאָפען, נור . . . דאָך גאָרנישט פערשלאָפען . . . גלײַך ווי צײַט און יאָהרען זענען, זי אויסמײַדענדיג, איהר פאַרבײַ געגאַנגען . . . גלײַך ווי נישט די צײַט האָט איהרע דופק=קלעפּלעך געצעהלט, גלײַך ווי אויסער דער צײַט איהר בעטעל געשטאַנען.

און אויסגעזעהען האָט אין איהר רוהיג=ליגענדיגער פּאָזע די טאָכטער די געטליכע, ווי אַ אײַנגעשלאָפענער רעטעניש, וואָס ליעב, ליעב און האַרציג, טאַקי בײַ איהר אויפ'ן שוים דעם קאָפּ אָנשפּאַרענדיג, איז איהר אײַנענער פּתרון אײַנגעשלאָפען. מיט פערמאַכטע אויגען, שטיל און רוהיג איז די געטליכע טאָכטער אַזוי אין איהר וואָלקען=בעט געלעגען, — אַלע אויגען האָבען זיך אין איהר פריהלינג=קערפּער אײַנגעזאַפּט: אַלע האָבען געקוקט, געוואַרט און אויף איהרע אויגען אַרויסגעקוקט . . .

וואָרום געפיהלט האָט זיך, אַז אַ אײַביגער פּתרון, אין געשטאַלט פון אַ יונג ליעב קינד, מיט ליעב=פערלעגטע הענטעלעך אויפ'ן הערצעל, מיט אַ אומשולדיג קינדערש=שמײכעלע אויף די ליפּלעך, אונטער איהרע וויעס שטעהט, שטעהט און וואַרט: — זאָלען זיך נאָר די וויעס איהרע אויפהויבען, אַזוי שטעהט דאָס גרייט, טהוט אַ שמײכעל און . . . אַלע וואַרטענדיגע קינדעריש, אויפגעלעגט און אָפּענהערציג מיט דעם פּתרון=קינד אינאײנעם שמײכלען און שמײכלען. —

. און שוואַך האָט ווײַטער די ווײַטקײַט אויף צער=און רחמים=פליגעל צוטראָגען געבראַכט: „צי געדענקט מיך נישט ווער, צי ווייסט נישט, פון וואַנען קום איך און וואוהין געה איך?" פלוצים דערהערט האָט דאָס די געטליכע טאָכטער און זי האָט איהר קערפּער מיט אַמאָל צום ווײַטען קול אַ נייג געטהון. — און דערזעהען האָט מען, ווי ס'האָבען זיך איהרע אויגען מטורף'דיג גיך, הין און צוריק, אונטער איהרע וויעס אַרומלויפען אָנגעהויבען: הין און צוריק, הין און צוריק, אַרויף — אַראָב,

אַרויף — אַראָב, און צומישט אַ אויסגאַנג געזוכט . . . שרעקליך געשפּאַנטעם צו הערען און אָהן־אויגעֶנדיגע אויפמערקזאַמקייט האָבען זיך פון דער הויט פון איהר גאַנצען קערפּער געריסען, נור פערמאַכט, זענען איהרע אויגען געבליבען. —

שוואַך, ווי שוין מיט די לעצטע כחות, האָט די וויַטקייט וויַטער אויף איהרע וויַטע און מידע פליגעל דעם אַלטען גאָטס קול געבראַכט:

„צי געדענקט נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער?" . . . — מיט פערמאַכטע אויגען מיט אַמאָל האָט זיך די געטליכע טאָכטער אַ זעץ אויף געטהון, אויף די פיס זיך אַ שטעל געטהון, און צו אַלע זייַטען מיט אַלע זייַטען האָט זיך איהר קערפער מיט איהר פנים — בלינדע זוכענדיגע שרעק — זיך נעקערעוועט, געריסען, מיט'ן פנים ווי דאָס וויַטע קול געזוכט און דעם ענטפערן, שרייַען געוואָלט: „יאָ, איך געדענק, איך ווייס . . . עפענט מיר נאָר די אויגען אויף . . . איך געדענק, איך ווייס . . . רייַסט־זשע מיר די אויגען אויף" . . . נור נישט געפונען האָט איהר קערפער דאָס קול דאָס וויַטע, וויַל פערמאַכט זענען אַלץ איהרע אויגען געבליבען. —

„צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער?" . . .

די געטליכע וואָלקען־טאָכטער האָט אַ שרעקליך־שטומען ציטער געטהון, ווי אַ ריס פאַראויס זיך געטהון און אויף דעם זוים פון תהום־געפאַהר אויף איין האָהר שוין געוועזן; נור אין דער אייַנעֶנער רגע צוריק די וואָג געהאַפט און שטעהן געבליבען . . . —

פערשטייַנערטע שרעק, בלינדער און געשפּאַנטער ריזען־כח איז אין איהר געשטאַלט אויפ'ן עק־עק וואָלקען געשטאַנען, מיט'ן פנים אין דער זייַט, פון וואַנען דאָס קול געהט, אויסגעקערעוועט גרויזאַם־שטום, גרייַט און שרעקליך, — אָנגעשטרענגט איז זי אַזוי אויפ'ן עק וואָלקען געשטאַנען. — — „צי געדענקט מיך נישט ווער? צי ווייסט נישט ווער?" און . . . „אָך!" — זי האָט נאָר אויף איין אויגענבליק די אויגען אַ עפען געטהון און אין דער אייַנענער רגע פונ'ם וואָלקען צום קול אין דער לופט, אין תהום אַראָב אַ פאַל געטהון . . . „אָך!" — ביי אַלע וואַרטענדיגע און אַרויסקוקענדיגע האָט זיך עפּעס אין האַרצען אָבגעריסען. „אָך!" האָט דאָס יתומה'לע פון שלאָף זיך אַ הויב און אַ געשריי געטהון און צוריק שוין אָהן אַ נשמה אַ פאַל געטהון . . . די מלאכים האָבען אין שטילען קדושה־חלשות אַ שרעקליכען ציטער געטהון און זיך אויפגע־

חאַפּט. און אויפחאַפענדיג האָבען זיי אין דער לופט זייערע אייַגענע באַר־וואָס אויסגעשריגענע ווערטער נאָך געטראָפען: קדוש! קדוש!! קדוש!!! —

— — — — — — — — — — — — —

דאָס געטליכע פנים־ליכט, וואָס האָט פונ'ם כסא־הכבוד אַרויסגעשטראַהלט און די מלאכים חופה'דיג איבערגעדעקט, האָט צוריק אין כסא־הכבוד אַריין זיך אַרייַנציהען אָנגעהויבען. פאַמעליך־פאַמעליך האָבען זיך פריהער די מלאכים'ס גופים, דערנאָך די פליגעל, דערנאָך די פנים'ער אויסגעלאָשען, — די מלאכים זענען אין דער פינסטער געבליבען. זיי האָבען זיך נאָך אַ ווייַלע אינאייַנעם געהאַלטען, נור באַלד האָט זיך אין דער פינסטער אַ פליגעל־גערויש דערהערט, — די מלאכים זענען זיך צופלויגען. — . . . . — . . . . — . . . .

און צונומען און אָבגעטייַלט האָבען זיך אויף די וועלטען, איינע פון דער אַנדערער האָט דאָס אויער צוגענומען, און זיך צו זיך פערגאַנגען. און שוין שטאָק־פינסטער איז געוועזן, ווען אונזער וועלט האָט זיך צו זיך אומגעקעהרט, און געטראָפען האָט אונזער וועלט הימעל, ערד און אָוועַנד שוין ערנסט, ערנסט פון נאַכט טראַכטען. —

— — — — — — — — — — — — —

די ערשטע טאָג און נאַכט נאָך מעשה=בראשית .

. . . „און גאָט האָט געבענשט דעם זיבעטען טאָג און האָט איהם געהייליגט , וואָרום אין איהם האָט ער אָבגערוהט נאָך דעם , ווי ער האָט אַלעם בעשאַפען" . . .

אין דעם שבת פאַרטאָג האָט די וועלט אויסגעזעהען , ווי אַ געווינערין נאָך אַ שווערען , שווערען צו=קינד=געהן . בלאַס , מאַט און אָבגעלאָזען איז זי אויף איהר ווייסען , זויבערן נאַטור=בעט געלעגען . . . און שטיל איז דאַן געווען , ווי פאַר יציאת=נשמה פון אַ גרויסען הייליגען , און ווי ביי דער שרעקליך=געשפאַנטער אויפמערקזאַמקייט פון אַ המון פאַר אַ בשורה , פאַר אַ שרעק=וואָרט , פאַר אַ רגע=געשעהעניש און מרידה=מאָמענט . די שטילקייט איז אויף די שפּיץ=פינגער געגאַנגען . מלאכים'לעך—רייניניקע , ווי דאָס וואַסער פון פעלד=ברונען , בנעימות=דיגע,ווי זויג=קינדער , און זויבערע , ווי די פראַנזען פון אַ חופּה=טוך , — קוקענדיג — נישט=זעהענדיג , הערענדיג — ניט=וויסענדיג , שוועבענדיג — ניט=פיהלענדיג , — האָבען זיך אין דער רייניער לופט שטיל געוואויגען , קוים געהוידעט , לייכט געשוועבט און געאָטעמט ליעב=גן=עדן=ריח'לעך , פריהלינג=לופטעלעך און זומער=ווינטעלעך . . . אויף דעם בלאַסען פנים פון דער געווינערין האָט גערוהט אַ זיסע מידקייט , יסורים פון ליעבע און ליעבע פון יסורים .

בלאַס , מאַט און אָבגעלאָזען איז די וועלט אויף איהר ווייסען , זויבערן נאַטור=בעט געלעגען . . .

די נאַטור איז נאָר=וואָס פון'ם תהו=ובהו=בויך אַרויס . דאָס קינד האָט נאָך די אויגען צו געהאַלטען : עס האָט נאָך נישט געפיהלט , צי זיי ד ע ם געהערען . . . דאָס קינד האָט אַ געשריי טהון שוין געוואָלט און געקאָנט , נור עס האָט נאָך נישט געפיהלט , צי דאָס קול איז ד ע מ ס .

נור אָט האָבען די שפּיץ=בערג און בוימער די זון דערזעהען — דאָס קינד האָט די אויגלעך עפענען זיך אַ פּרוב געטהון , נאָר דער שיין האָט אַ גלאַנץ=שנייד געטהון : רייצענד ליכטיג , דאָך בעסער די אויגען צו צו האַלטען . שפּעטער אַ ביסעל — אַ פּרוב און אַ בליק , אַנ'עפען און אַ קוק — די זון איז אויפגעגאַנגען . און דאָס קינד האָט זיך ציהען גענומען , ציהען און גליעדערלעך אויסגלייכען : — די זון האָט זיך אַרויפגערוקט .

און אַז די זון איז אין מיטען הימעל געקומען , אַז אַלעס האָט זיך אין ליכט געפונען און געלויכטען , — אָט אין דער רגע האָט די נאַטור איהר האַרץ און אַלעס , אַז ס'געהערט צו איהר , דערפיהלט, האָט אַ צאַפּעל געטהון און אויסגעשריען : „איך !" . . . און תוך=כדי=דבור , אין דער איינגענער רגע , ווען איהר וואָרט האָט זיך נאָך אין דער לופט געפונען , האָבען אַלע ברואים זייערע הערצער און אַלעס, אַז ס'געהער צו זיי , דערפיהלט און פון וועלטען=הערצער האָט זיך אַ ווידערקול אַרויסגעריסען , איהר געענטפערט : „איך !" . . . „איך !" . . . — און די נאַטור מיט אַלע ברואים זענען ערשטוינט און פערגליווערט געוואָרען : יעדע בריאה אויף דער נאַטור , די נאַטור אויף יעדער בריאה , איינער אויפ'ן אַנדערן , יעדערער אויף זיך — האָט זיך פערקוקט און פערטראַכט און פרעגען געוואָלט : וואָס ? וואָס איז דאָ געשעהען ? — די וועלט האָט אַ שליח=צבור געזוכט . . . און דער האָהן האָט זיך צום ערשטען מאָל אויף די פיס אַ שטעל געטהון , מיט די פליגעל אַ פּאַטש געטהון , דאָס מויל געעפענט — אָט פרעגט ער ! נור פונ'ם הימעל האָט זיך ווי אַ אָנגעברויגעזטער פנים מיט אַ פּאָר בייזע אויגען בעוויזען , אַ האַנד האָט זיך אַרויסגעשטעקט און אַ מאַך געטהון : שאַ . . . שבת ! — ביי דעם האָהן זענען די אויגען מיט בלוט פערלאָפען , די פראַגע איז איהם אין גאָרגעל דערוואָרגען געוואָרען , דאָך האָט די פליגעל פערזיכערט אַראָבגעלאָזט , ווי איינער רעדט : נישט אַצינד , וועט זיין אַ אַנדערש מאָל . . . . . . — — „איך !" — און אַלע דורות זענען מיט הוילע העמדער פון זייערע געלעגערס אַראָב : די געשיכטע האָט זיך אַרויסגעזאָגט .

און אַז די זון האָט זיך דעם ערשטען רוק קיין מערב געטהון , האָט זיך אונטער יעדער זאַך אַ קאַלט=שוואַרץ=שטום שאָטענדעל בעוויזען .

דער שפּין האָט דעם ערשטען ווײַדענעם שפּינוועבס אויסגעשפּיגען, דער שלאַנג דאָס ערשטע ממזר־שטיק. און חוה — די ערשטע ווײַבערשע תנועה.

דער אַבגרונד האָט די אויגען געעפענט. און אַז ער האָט דערזעהען די צײַט אויף זײַן גרענעץ שטעהן, האָט ער דעם שוואַרצען, טיפען פּיסק זײַנעם געעפענט: „בעצאָהל!"... די צײַט האָט מיט איהרע אײַדעלע פינגער זײַן מאָרדע געגלעט: נאַרעלע...

„בעצאָהל!"... און די צײַט האָט מיט איהר ווייכער ווײַסער נאַקעטער האַנד זײַן האַלז־און־נאַקען אַרומגענומען און איבער זײַן קאָפּ אַלע רגע אַ זײַפען־בלאָז אַ לאָז געטהון... דער אַבגרונד האָט די אויגען פערריסען און אין מויל פערגעסען. דער שטן האָט איהם אונטען אַרום געשטורכעט: „קאַלב, מע נאַרט דיך"... דער אַבגרונד האָט נישט געפיהלט: אַ רגע — אַ זײַפענבלאָז, אַ רגע — אַ זײַפענבלאָז, — און ס'האָט איהם שלעפערן אָנגעהויבען. ווען ער איז אײַנגעשלאָפען, האָט די צײַט פּאַמעליך־פּאַמעליך איהר האַנד פון אונטער זײַן האַלז און נאַקען אַרויסגערוקט, זיך שטיל אויפגעהויבען און איהר וועג זיך אַוועקגעגאַנגען. און דער שטן האָט געמוזט פאַר'ן וועלט־רעדעל זיך נעהמען.

די זון אַליין האָט זיך נאָך גוט געפיהלט, פרעהליך־לעבעדיג האָט זי געשײַנט, געלויכטען און געוואַרימט. זי האָט נישט געוואָלט וויסען, וואָס הינטען טהוט זיך, נאָר אָט זעהען פון ערגעץ ווינטען און ווינטעלעך אָנגעקומען, זיי האָבען זיך אויף אײַן אָרט צונויפגענומען, שטיל־צאַרט צווישען זיך זיך געשושקעט, גע'ישב'ט, גע'עצה'ט און דערנאָך צו די עקען הימעל זיך אַ לאָז געטהון, פון דאָרט די וואָלקענס אַרויסרופען, וואָס האָבען — אומגעדולדיג מיט אָנגעחמורעטע און אָנגעברויגעזטע ברעמען, שטערענס און פּנים'ער — געוואַרט און געריכט זיך. און אָט האָט אַ שוואַרצע חמאַרע מיט אַ גראָבער און זיכערער האַנד זיך פאַר'ן הימעל אָנגענומען און שווער־בעריש קלעטערן אָנגעהויבען. די נאַטור האָט מיט די אויגען געפרעגט: וואָס איז דאָס? די זון האָט זיך האַרץ געמאַכט און אָנגעשטעלט אַ פּנים, גלײַך ווי זי בעמערקט נישט, כלומרשט איהר אַרט דאָס נישט, און האָט נאָך מיט מעהר היץ, מיט מעהר גאָלד־שײַן און פײַער געשאָטען. און די חמאַרע רוקט זיך אַלץ נעהנטער און נעהנ־

טער צו דער זון צו... די זון שײַנט שטאַרקער. און די חמאַרע האָט אַ ווײַסע וואָלקען־האַנד פון הינטער איהר שוואַרצקײַט אַרויסגענומען, זי אויסגעשטרעקט און מיט איהר איבערן ליכטיגען זונ'ס פּנים פון הינטען אַראָב אַ שמיר געטהון, ס'הייסט: וואָס? אַנטקעגען וועמען שטעלסט זיך דאָס?...

דאָס שענע, דאָס ליכטיגע האָט די אויבער־האַנד דערפיהלט און האָט זיך אונטער דער שוואַרצער בייזער חמאַרע אונטערגעגעבען... און אַז דער וואָלקען איז אַריבער, האָט די זון אויסגעזעהען ווי אָבגעשמיסען און פון אַ זינד געריינ'יגט. די ערד האָט צום הימעל געקוקט: ברודער־הימעל, כ'האָב זיך דיר געזאָגט... דער הימעל האָט צו דער ערד געקוקט: שוועסטער־סערדצע, כ'פיהל דיך שוין, כ'פערשטעה דיך שוין...

אויפ'ן הימעל האָבען זיך דערנאָך נאָך דעם גאַנצען טאָג „גלאַט אין דער וועלט אַרײַן", תם'עוואַטע און „פרעג־מיך־כהרם"־וואָלקענס אַרומגעדרעהט, — ניצ'דרעהט, געקראָכען, געצויגען, געשלעפּט זיך פון מזרח קיין מערב, פון צפון קיין דרום און צוריק און קײַלעכדיג. און אַ מאָל אַזוי, זיך און יענעם זוכענדיג, זענען זיי פאַרנאַכט צו, ניט בעמערקטערהייט, זיך צוקראָכען און ניט געבליבען...

פאַרנאַכט... די זון צווישען הימעל און ערד געהאָנגען. זי האָט זיך אין אײַגענער בלוט געטרונקען און מיט אײַגענע שטראַהלען זיך פער־חליעט. זי האָט געפּרובט אויפ'ן הימעל זיך אַרויפדראַפּען — אומזיסט: דער הימעל איז גלאַט און גליטשיג, און פון ערד־זאַכען האָט זיך יעדע־דער פון איהרע שטראַהלען אָבגעטשעפּעט און זי אָבגעלאָזט. דער שאָטען איז איהר טריט בײַ טריט נאָכגעגאַנגען און רוהיג־אַכזריות'דיג און קאַלטבלוטיג זי מיט די אויגען געטריבען: נו, געה שוין געה, מאַך קײַן טענות...

ס'איז נאַכט געוואָרען. און אַ שוואַרצער מלאך האָט אויף שוואַרצע פליגעל אויף דער וועלט צוטראָגען — שרעק, שרעק, שרעק —

— — — — — — — — — — — — — —

יעדערער האָט זיך מיט זיך איבער זיך איבערגעדעקט, די אויגען צוגעמאַכט און דער אײַגענער פינסטערניש זיך איבערגעגעבען.

אדם — בשעת די זון האָט פערגעהן אָנגעהויבען, האָט ער מיט אויסגעהאַטשעטע אויגען זיך אין אַלע פיער זײַטען געדרעהט און פון זײַן

ברײט-געעפֿנטע כּויל האָט זיך אַ פֿראַגע געבעטן: וואָס? וואָס איז דאָ? און אַז ער האָט דערזען, אַז זי בלײַבט נישט, זי רוקט זיך אַלץ מער און מער אַראָב, האָט ער אין איר זײַנע ווילדע אויגן אַרײַנגעשטעקט; זי האָט אים מיט אירע שפּיזלעך-שטראַלן אין דער נאָז אַ קיצל געטאָן און טרערן אין זײַנע אויגן אָנגעטריבן; און אַז ער האָט זיי פֿאַרמאַכט און נאָכדעם געעפֿנט, און אַז זי איז שוין נישט געווען, האָט ער די פּיסק פֿון אָרט אַ ריס געטאָן און אָנגעהויבן גיין, גיכער — לויפֿן, שטאַרקער — יאָגן: טיוק, טיוק, טיוק — איבער בערג, איבער טאָלן, איבער פֿעלדער, איבער וועלדער, אָן כּח, אָן אָטעם, אָן נשמה, — און זי איז ניטאָ און אויף איר אָרט האָט זיך אַ שוואַרצער וואָלקן אַרויפֿגערוקט און בײז געמײנט: די זון? די זון זוכסטו? ניטאָ... ניטאָ... און אַז אדם האָט זיך אין אַלע זײַטן געדרעהט, געדרעהט און געזען נאָר פֿינסטער-שוואַרץ, נאָר פֿינסטער-חושך, — האָט זיך זײַן אײגענער מח פֿאַרלוירן, פֿון זײַן האַרץ איז אַ שרעקלעכע שטיק שרעק געוואָרן, און מיט אַ ווילדן שטום פֿאַרדומפּענעם ברום האָט ער די טויבע נאַכט געוועקט און די בלינדע פֿינסטערניש געפֿרעגט: מממ — ווער בין איך? מממ — וואָס בין איך? מממ — וואו בין איך? מממ — אפֿשר ווייסט איר? מממ — האָט אַ ווידער-קול אים פֿון דער נאַכט און דער פֿינסטער געענטפֿערט: — איך זע נישט, איך הער נישט, איך ווײס נישט...

און אַז אדם איז צו זיך געקומען, אַז זײַן האַרץ האָט זיך פֿון דער פֿינסטערניש — פֿינסטער, עלנט יתום'דיג — אין זײַן ברוסט זיך אומגעקערט, — האָט ער צו דער ערד צו אַ פֿאַל געטאָן, אין איר דאָס פּנים באַהאַלטן און שטיל-שטיל, יתום'דיג, אַלײן, אומגליקלעך, עלנט און אָן ווערטער — פֿאַר איר געוויינט... חוה האָט זיך צו אדם'ען צוגעטוליעט, אים אַרומגענומען און געוויינט...

— — — — — — — — — — — — — — —

חצות. און צום ערשטן מאָל האָט זיך דער גיהנום געעפֿנט... און אַ פֿונק איז פֿון אים אַרויס און האָט אויף אונזער וועלט פֿאַרבלאָנזשעט, און געפֿלויגן אַלץ אַראָב און אַראָב. ער האָט דעם האָן געטראָפֿן און האָט זיך אים אונטער אַ פֿליגל אַרונטערגעכאַפּט, ס'האָט דעם האָן אַ בריה געטאָן און ער האָט זיך אויפֿגעכאַפּט, אויף די פֿיס זיך אַ שטעל געטאָן, און אין

דער וויסטער-פֿינסטערער נאַכט צום ערשטן מאָל דער וועלט איר ערשטע און גרעסטע עולה אין פּנים אויסגעוואָרפֿן — דערי האָן האָט אויסגעשריגן: חוה איז אין טראָגן פֿאַרגאַנגען...

און דער מלאך, וואָס שרײַט אויס אויף פֿריער, וואָס אין די קומענדיגע דורות וועט זײַן, איז אויף אַ הויכן באַרג אַרויף און אויסגעשריגן:

— קין — דער ערשטער ילוד-אשה!...